
Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

**Sprawozdanie z realizacji Programu Działań Rządu w sprawie
wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw
Człowieka wobec Rzeczypospolitej Polskiej
za okres 07.2008 – 07.2012**

Przygotowany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w oparciu o informacje uzyskane z Resortów właściwych do implementacji poszczególnych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach dotyczących Polski.

Warszawa, 7 sierpnia 2012

Spis Treści

I. Wstęp	4
II. Ulepszanie prawa i praktyki krajowej sądowej	4
1. Kontrola osobista w zakładach karnych w kontekście Art. 3 Konwencji	4
2. Przewlekłość tymczasowego aresztowania w kontekście Art. 5 ust. 3 Konwencji	5
3. Równość stron w procedurze przedłużania tymczasowego aresztowania w kontekście Art. 5 ust. 4 Konwencji	14
4. Długość postępowań sądowych i przygotowawczych w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji	14
5. Długość postępowań administracyjnych w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji	34
6. Dostęp do sądu dla beneficjentów Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji	35
7. Postępowanie przed Izbami Lekarskimi w kontekście Art. 6 ust. 1 i Art. 10 Konwencji	36
8. Postępowanie przed Izbami Morskimi w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji	37
9. Postępowanie cywilne – bezpłatna pomoc prawna w postępowaniu kasacyjnym w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji	39
10. Wysokość opłat sądowych w postępowaniu cywilnym w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji	40
11. Wznawianie postępowań cywilnych w razie wydania przez Trybunał wyroku stwierdzającego naruszenie Konwencji	41
12. Cenzura i nadzór nad korespondencją między osobami pozbawionymi wolności a Trybunałem w kontekście Art. 8 ust. 1 Konwencji	42
13. Prawo rodziców do kontaktów lub pieczy nad dzieckiem w kontekście Art. 8 ust. 1 Konwencji	43
14. Rekompensata dla Zabuzan w kontekście Art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji	45
15. Lokale mieszkalne w kontekście Art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji	46
16. Udogodnienia dla osób niepełnosprawnych w wyborach w kontekście Art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji	49

III.	Upowszechnianie wiedzy na temat Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Działania edukacyjne w społeczeństwie oraz upowszechnianie standardów praw człowieka wśród organów, sądów i instytucji	50
IV.	Instrumenty międzynarodowe	
	1. Europejskie porozumienie w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka z 05.03.1996 r.	53
	2. Inicjatywa opracowania Protokołu do Konwencji dotyczącego gwarancji praw ofiar przestępstw w postępowaniach karnych	53
V.	Współpraca Ministrów	54
VI.	Realizacja Programu Działań Rządu	54
VII.	Wnioski	55

Sprawozdanie z realizacji Programu Działania Rządu w sprawie wykonywania wyroków

Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wobec Rzeczypospolitej Polskiej

za okres 07.2008 – 07.2012

I. Wstęp

Niniejszy Raport z realizacji Programu Działania Rządu w sprawie wykonywania wyroków (dalej Program) Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wobec Rzeczypospolitej Polskiej (dalej Trybunał lub ETPCz) obejmuje okres czterech lat i ma na celu podsumowanie realizacji wszystkich zadań wyznaczonych Programem w celu jego zamknięcia, jak również stanowi ostatecznie sprawozdanie półroczne przewidziane Zarządzeniem nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19.07.2007 r. w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zespół) zmienionego Zarządzeniem Nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 08.01.2008 r.

II. Ulepszanie prawa i praktyki krajowej sądowej.

1. Kontrola osobista w zakładach karnych w kontekście Art. 3 Konwencji.

Kwestie dotyczące kontroli osobistej i pobieżnej w zakładach karnych są regulowane zarówno w Kodeksie karnym wykonawczym (Dz. U. z 1997 r. Nr 90 poz. 557 z p. zm.), jak i w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 31.10.2003 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz. U z 2003 r. Nr 194 poz. 1902 z p. zm.). Zgodnie z art. 116 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, każdy skazany może zostać poddany w dowolnej chwili kontroli osobistej, jeżeli jest to uzasadnione względami porządku lub bezpieczeństwa. Natomiast § 94 rozporządzenia przewiduje przypadki, w jakich można dokonać kontroli pobieżnej osadzonego, m.in. przed opuszczeniem oddziału mieszkalnego lub miejsca zatrudnienia, niezwłocznie po zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego, bezpośrednio przed rozpoczęciem konwojowania bądź w innych przypadkach uzasadnionych względami porządku lub bezpieczeństwa.

Ponieważ podstawy stosowania kontroli osobistej powinny być regulowane w drodze ustawowej, a nie w akcie prawnym o randze rozporządzenia, w Programie Działań Rządu z 17.05.2007 r. postulowano wykreślenie z § 94 Rozporządzenia słów „osobistej lub”. 29.03.2007 r. Minister Sprawiedliwości wydał Rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz. U. z 2007 r. Nr 69 poz. 463), na podstawie którego wykreślono z § 94 słowa „osobistej lub”. Rozporządzenie weszło w życie 01.06.2007 r. Zmiana rozporządzenia stworzyła jednolitą i wystarczającą podstawę prawną stosowania kontroli osobistej, gdy jest to konieczne ze względów bezpieczeństwa lub porządku. W szczególności pozwoliła zagwarantować, iż wszystkie przepisy dotyczące kontroli osobistej mają rangę ustawową, są uregulowane w Kodeksie karnym wykonawczym. Z drugiej strony zmiana Rozporządzenia daje gwarancję, iż taka kontrola nie będzie stosowana bez rzeczywiście ważnego uzasadnienia.

Impulsem do wprowadzenia zmian w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 31.10.2003 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej był wyrok ETPCz z 15.02.2002 r. w sprawie *Iwańczuk p. Polsce* (nr 25196/94). Sprawa dotyczyła poniżającego potraktowania skarżącego przez strażników więziennych przy wykonywaniu przez niego prawa do głosowania w wyborach parlamentarnych w 1993 r. Zachowanie strażników polegało na zmuszeniu skarżącego do rozebrania się przed grupą strażników podczas kontroli osobistej oraz na wyśmiewaniu

i znieważaniu go słownie. W momencie zastosowania tego środka w stosunku do skarżącego nie został wydany żaden prawomocny wyrok. Nie udowodniono również, by kontrola osobista była uzasadniona wcześniejszym zachowaniem skarżącego. Biorąc pod uwagę brak przekonywującego usprawiedliwienia działania strażników, Trybunał uznał, że miało ono charakter poniżający i upokarzający dla skarżącego, doszło więc do naruszenia art. 3 Konwencji. Wprowadzenie zmian w ww. Rozporządzeniu wychodzi naprzeciw postulatом wynikającym z wyroku w sprawie *Iwańczuk p. Polsce*.

Podsumowując zadanie należy uznać za wykonane.

2. Przewlekłość tymczasowego aresztowania w kontekście Art. 5 ust. 3 Konwencji.

Informacja o środkach podjętych w celu wykonania wyroków Trybunału w sprawach dotyczących nadmiernej długości tymczasowych aresztowań

W grupie spraw dotyczących nadmiernej długości tymczasowych aresztowań, Trybunał stwierdził naruszenia w szczególności z tego powodu, iż przyczyny uzasadniające przedłużanie stosowania tego środka przez sądy krajowe nie mogły być uznane, wedle standardów orzecznictwa ETPCz, za „odpowiednie i wystarczające” oraz że nie wykazano odpowiedniej staranności w przeprowadzaniu postępowań (naruszenie art. 5 § 3 Konwencji).

W należącej do ww. grupy sprawie Kauczor (skarga nr 45219/06, wyrok z dnia 03.02.2009 r.), Trybunał stwierdził, że naruszenie prawa skarżącego wynikającego z art. 5 § 3 Konwencji, wywodzi się z szerszego problemu, który wiąże się ze złym funkcjonowaniem polskiego wymiaru sprawiedliwości, co już dotknęło i może nadal dotyczyć w przyszłości, cały czas niezidentyfikowaną, ale potencjalnie znaczną liczbę osób, wobec których toczą się postępowania karne (§ 58 wyroku Trybunału). Trybunał podkreślił dalej, iż przez wiele lat, a przynajmniej do 2007 r., nadmierna długość aresztów tymczasowych w Polsce ujawniła się w licznych sprawach, co oznacza istnienie problemu natury strukturalnej, polegającego na „stosowaniu praktyki niezgodnej z Konwencją” (§ 60 wyroku Trybunału).

Trybunał zauważył jednak, iż pozwane Państwo już przedsięwzięło określone kroki w celu naprawienia strukturalnych problemów związanych z aresztami tymczasowymi, uznając, że mogą one przyczynić się do ograniczenia nadużywania aresztu tymczasowego, jako środka zapobiegawczego. Zgodnie z oceną Trybunału pozwane Państwo musi jednak kontynuować w sposób spójny i długoplanowy wysiłki, takie jak przyjęcie dalszych środków, na rzecz osiągnięcia zgodności z postanowieniami art. 5 § 3 Konwencji (§ 62 wyroku Trybunału).

A. Środki o charakterze indywidualnym

W większości spraw stosowanie tymczasowego aresztowania, będącego przedmiotem skarg do Trybunału, zostało zakończone (patrz Załącznik nr 1 - tabela).

B. Środki o charakterze ogólnym

1) Podstawy zastosowania tymczasowego aresztowania i jego przedłużenia

a. Przesłanki zastosowania tymczasowego aresztowania (według kodeksu postępowania karnego z 1997 r.)

Przesłanki stosowania i utrzymywania tymczasowego aresztowania uległy zmianie wraz z wejściem w życie w dniu 01.09.1998 r. kodeksu postępowania karnego z dnia 06.06.1997 r. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, zastosowanie tymczasowego aresztowania jest dopuszczalne w razie zaistnienia przesłanki ogólnej, określonej w art. 249 § 1 oraz jednej z przesłanek szczególnych, określonych w art. 258. Art. 259 § 1 i 2 przewiduje szereg przesłanek umożliwiających odstąpienie od zastosowania tymczasowego aresztowania. Ograniczenia te nie mają jednak zastosowania, gdy oskarżony ukrywa się, uporczywie nie stawia się na wezwania lub w inny bezprawny sposób utrudnia postępowanie, albo nie można ustalić jego tożsamości. Zgodnie z artykułem 257 § 1 tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeśli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy.

b. Czas trwania tymczasowego aresztowania oraz jego przedłużanie (art. 263 kodeksu postępowania karnego)

Czas trwania tymczasowego aresztowania oraz przesłanki jego przedłużania określa art. 263. Jego brzmienie było wielokrotnie modyfikowane w latach 2000-2011. Również Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się w odniesieniu do niektórych jego paragrafów.

2) Działania mające na celu skrócenie postępowania karnego

Długość tymczasowego aresztowania zależy w dużej mierze od długości postępowania karnego, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i postępowania sądowego.

Szereg działań podjętych przez władze polskie oraz ich rezultaty są przedstawione szczegółowo poniżej w punkcie dotyczącym przewlekłości postępowań sądowych i postępowania przygotowawczego. Są to zarówno działania o charakterze legislacyjnym, jak i nadzorczym, organizacyjnym i szkoleniowym.

3) Nadzór nad długością tymczasowego aresztowania

a. Nadzór nad prokuraturą

Zasadność stosowania tymczasowego aresztowania i czasu jego trwania jest badana w związku z uregulowaniami zawartymi w przepisach § 204 oraz § 205 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24.03.2011 roku, Dz. U. Nr 49, poz. 296). Zgodnie z brzmieniem powyższych przepisów, o każdym przypadku tymczasowego aresztowania, którego czas trwania przekroczył 9 miesięcy, prokurator okręgowy zawiadamia prokuratora apelacyjnego, zaś o każdym przypadku przedłużenia tymczasowego aresztowania na okres powyżej roku prokurator apelacyjny zawiadamia Prokuratora Generalnego.

W zależności od dokonanej oceny uzyskanej informacji istnieje możliwość uruchomienia działań nadzorczych poprzez wdrożenie zwierzchniego nadzoru służbowego nad postępowaniem przygotowawczym w jednostkach terenowych albo przez objęcie danego postępowania monitoringiem na szczeblu Prokuratury Generalnej. Należy również zaznaczyć, iż śledztwa o najwyższym stopniu skomplikowania, prowadzone w wydziałach do spraw przestępczości zorganizowanej i korupcji prokuratur apelacyjnych, nadzorowane są bezpośrednio przez Prokuraturę Generalną.

Prawidłowość stosowania tymczasowego aresztowania kontrolowana jest również w ramach rozpatrywania przez prokuratorów nadrzędnych wniosków o przedłużenie śledztwa na okres powyżej jednego roku (art. 310 k.p.k.).

b. Nadzór nad sądami

Przepisy § 48 ust. 2 oraz § 292 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych (rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.02.2007 r., Dz. U. Nr 38, poz. 249, z późn. zm.), przewidują, iż sprawy osób tymczasowo aresztowanych i pozbawionych wolności oraz sprawy zagrożone przedawnieniem karalności czynów, a nadto sprawy osób zatrzymanych, tymczasowo aresztowanych oraz oskarżonych, w stosunku do których zapadły wyroki skazujące na karę pozbawienia wolności powinny być rozpatrywane w pierwszej kolejności. Podobne uregulowanie zawarte jest w przepisach § 24 ust. 2 oraz § 102 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27.02.2006 r. w sprawie organizacji sądów wojskowych oraz ustalenia regulaminu wewnętrznego urzędowania tych sądów.

Problematyka długotrwałości stosowania tymczasowego aresztowania pozostaje w stałym zainteresowaniu podległych Ministrowi Sprawiedliwości służb sprawujących nadzór nad działalnością administracyjną sądów powszechnych.

Od 15.01.2008 r. postępowania w sprawach, w których wpłynął akt oskarżenia, a łączny okres trwania tymczasowego aresztowania wobec oskarżonych przekracza 2 lata były okresowo monitorowane. Prezesi Sądów Apelacyjnych zobowiązani zostali do objęcia szczególnym nadzorem tych spraw i nadsyłania kwartalnych sprawozdań, zawierających informacje o toku tych postępowań oraz o podejmowanych w ramach nadzoru czynnościach.

W wypadku stwierdzenia uchybień w tych sprawach, w zakresie sprawności postępowań lub prawidłowości organizacji pracy sądu, do prezesów sądów kierowane były pisma wzywające do podjęcia stosownych czynności nadzorczych, w tym do usunięcia stwierdzonych uchybień.

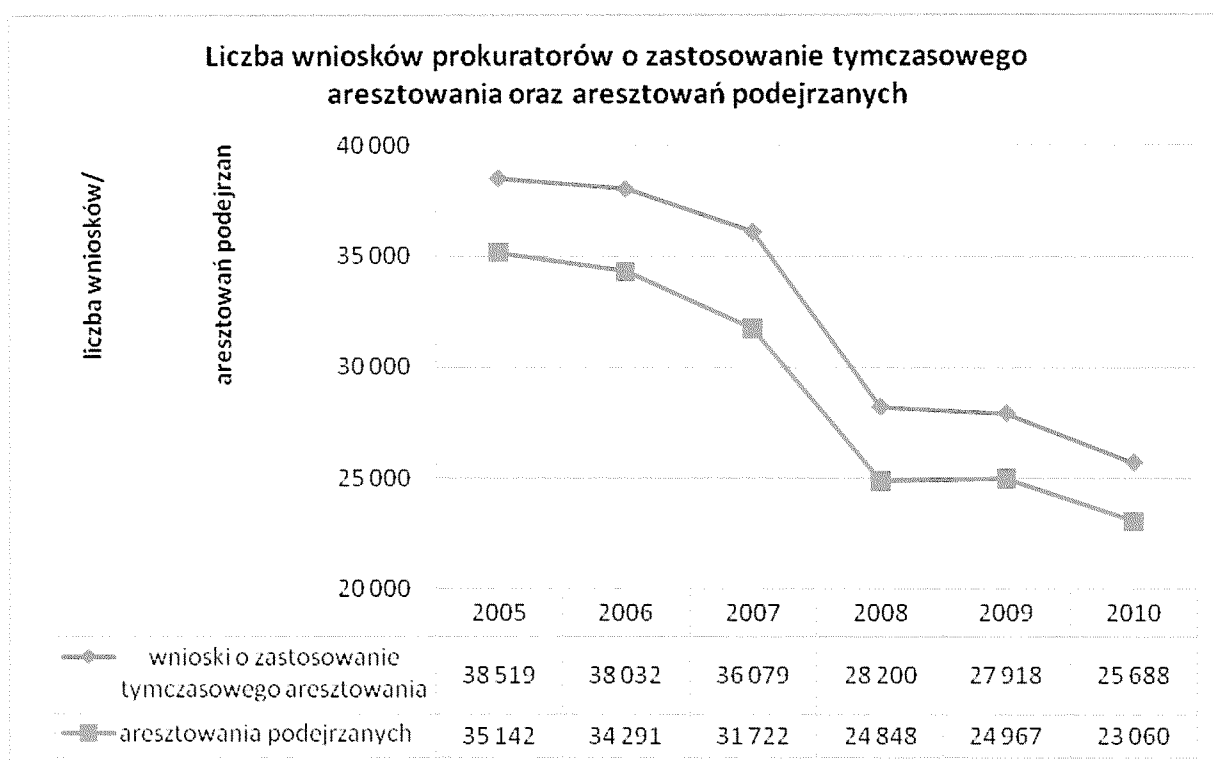
W 2012 roku, w związku z wejściem w życie nowelizacji ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku Prawo o ustroju sądów powszechnych zmienił się zakres sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości nadzoru administracyjnego nad działalnością administracyjną sądów. Aktualnie nadzór administracyjny Ministra Sprawiedliwości, tzw. nadzór zewnętrzny, obejmuje analizę i ocenę prawidłowości oraz skuteczności wykonywania przez prezesów sądów wewnętrznego nadzoru administracyjnego. Przepisy zawierają ściśle określony katalog pozostających do dyspozycji Ministra Sprawiedliwości środków nadzorczych. W ramach tych środków przewidziano m.in. analizę informacji rocznych prezesów sądów apelacyjnych o działalności sądów oraz ustalanie ogólnych kierunków wewnętrznego nadzoru administracyjnego. Służby nadzorcze Ministra w kwietniu przyszłego roku dokonają analizy takich informacji, w tym obejmujących prawidłowość wykonywanych czynności nadzorczych przez prezesów w aspekcie sprawności postępowań, a zatem i w sprawach karnych, w których łączny okres tymczasowego aresztowania oskarżonych przekroczył dwa lata.

Kontroli realizacji celu skrócenia czasu postępowań sądowych służyły ustalone dotychczas kierunki nadzoru. Długotrwałość stosowania tymczasowego aresztowania od lat pozostaje w stałym zainteresowaniu podległych Ministrowi Sprawiedliwości służb sprawujących nadzór nad działalnością administracyjną sądów powszechnych. Obecnie monitorowanie takich spraw odbywa się w oparciu o kierunki nadzoru ustalone na 2012 roku.

4) Dane statystyczne

Poniższe dane statystyczne przedstawiają główne trendy dotyczące liczby wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania, długości jego trwania oraz stosowania innych (tzn. nieizolacyjnych) środków zapobiegawczych.

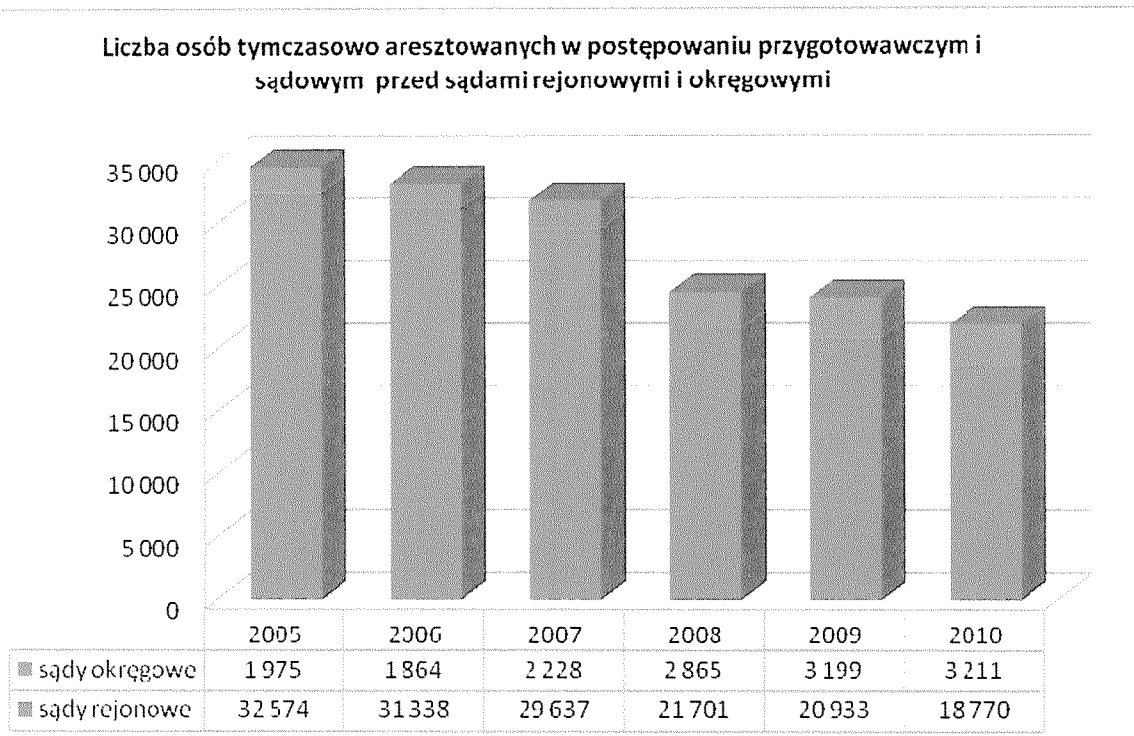
a. Liczba wniosków prokuratorów o zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz zastosowanie tymczasowego aresztowania przez sądy w postępowaniach przygotowawczych

Powyższy diagram wskazuje na bardzo znaczący spadek liczby zarówno wniosków prokuratorów o zastosowanie tymczasowego aresztowania jak i samych aresztowań podejrzanych w postępowaniach przygotowawczych. W szczególności, w latach 2005-2010 można zauważyć spadek o 33 % składanych wniosków (z 38 519 złożonych wniosków w 2005 r. do 25 688 złożonych wniosków w 2010 r.) oraz spadek o 34 % aresztowań podejrzanych (z 35 142 aresztowań podejrzanych w 2005 r. do 23 060 aresztowań podejrzanych w 2010 r.).

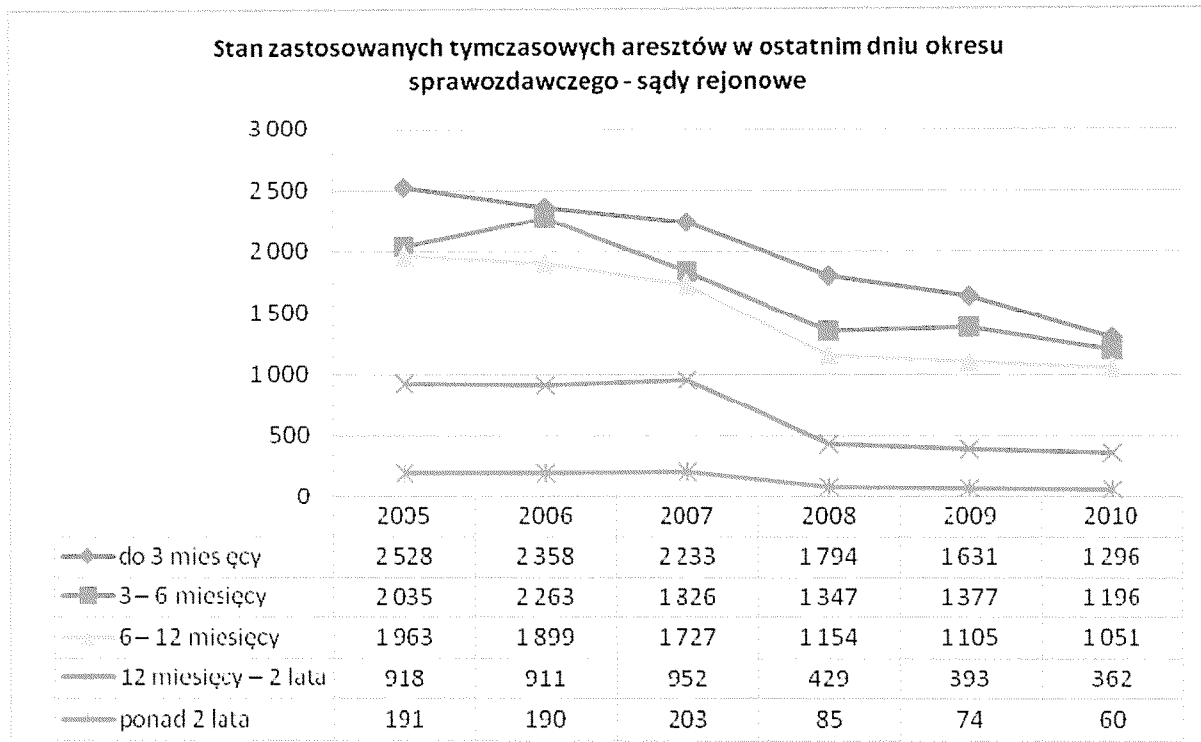
b. Liczba osób tymczasowo aresztowanych w postępowaniu przygotowawczym i w postępowaniu sądowym

Powyższe dane wskazują na znaczący spadek liczby zastosowanych tymczasowych aresztowań w przypadku sądów rejonowych z 32 574 w 2005 r. do 18 770 w 2010 r. W przypadku sądów okręgowych można zauważyć wzrost liczby tymczasowych aresztowań z 1 975 w 2005 r. do 3 211 w 2010 r., co można łączyć w szczególności z rozszerzeniem właściwości rzeczowej tych sądów w 2007 r.

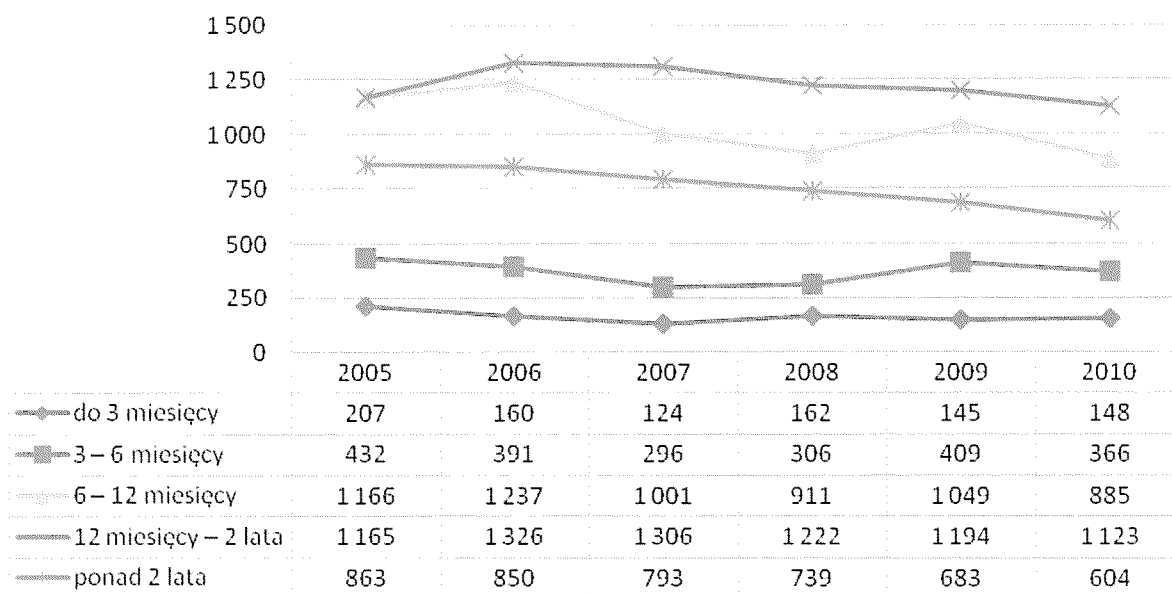
c. Długość tymczasowych aresztowań zastosowanych przed sądami

Poniższe diagramy pokazują liczbę tymczasowych aresztowań oraz okres ich trwania odnotowany w ostatnim dniu okresu sprawozdawczego, tj. 31 grudnia, w latach 2005-2010. Dane te zostały przedstawione oddzielnie dla poszczególnych kategorii sądów.

Powyższy diagram wskazuje, iż sądy rejonowe stosowały największą liczbę aresztowań nie przekraczających 3 miesięcy (spadek o 48,73 % z 2528 tymczasowych aresztowań w 2005 r. do 1296 tymczasowych aresztowań w 2010 r.), następnie pomiędzy 3 a 6 miesiącami (spadek o 41,22 %, z 2035 tymczasowych aresztowań w 2005 r. do 1196 aresztowań w 2010 r.) oraz 6 a 12 miesiącami (spadek o 46,45 %, z 1963 tymczasowych aresztowań w 2005 r. do 1051 tymczasowych aresztowań w 2010 r.). Stosunkowo niewielki odsetek stanowiły natomiast aresztowania pomiędzy 12 miesiącami a 2 latami (spadek o 60,56 %, z 918 tymczasowych aresztowań w 2005 r. do 362 tymczasowych aresztowań w 2010 r.) oraz ponad 2 lata (spadek o 68,58 %, ze 191 tymczasowych aresztowań w 2005 r. do 60 tymczasowych aresztowań w 2010 r.).

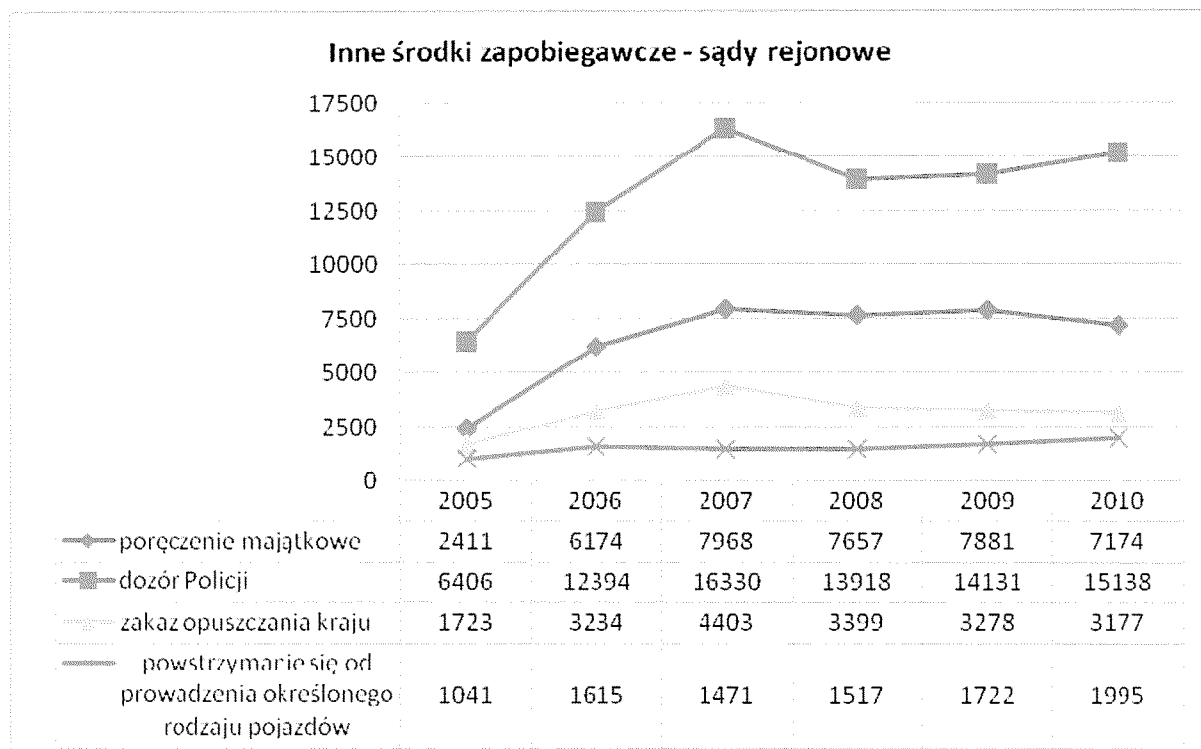
Stan zastosowanych tymczasowych aresztów w ostatnim dniu okresu sprawozdawczego - sądy okręgowe

W porównaniu do sądów rejonowych, tymczasowe aresztowania zastosowane przez sądy okręgowe trwały dłużej. Sądy te zastosowały największą liczbę tymczasowych aresztowań, które trwały między 12 miesiącami i 2 latami. W latach 2005-2010 można zauważyć znaczący spadek tymczasowych aresztowań powyżej 2 lat (spadek o 30 % z 863 tymczasowych aresztowań w 2005 r. do 604 tymczasowych aresztowań w 2010 r.) oraz aresztowań trwających pomiędzy 6 i 12 miesiącami (spadek o 24 % z 1166 tymczasowych aresztowań w 2005 r. do 885 tymczasowych aresztowań w 2010 r.). Liczba aresztowań trwających pomiędzy 12 miesiącami i 2 latami, po początkowym wzroście, wróciła w 2010 r. poniżej poziomu z 2005 r.

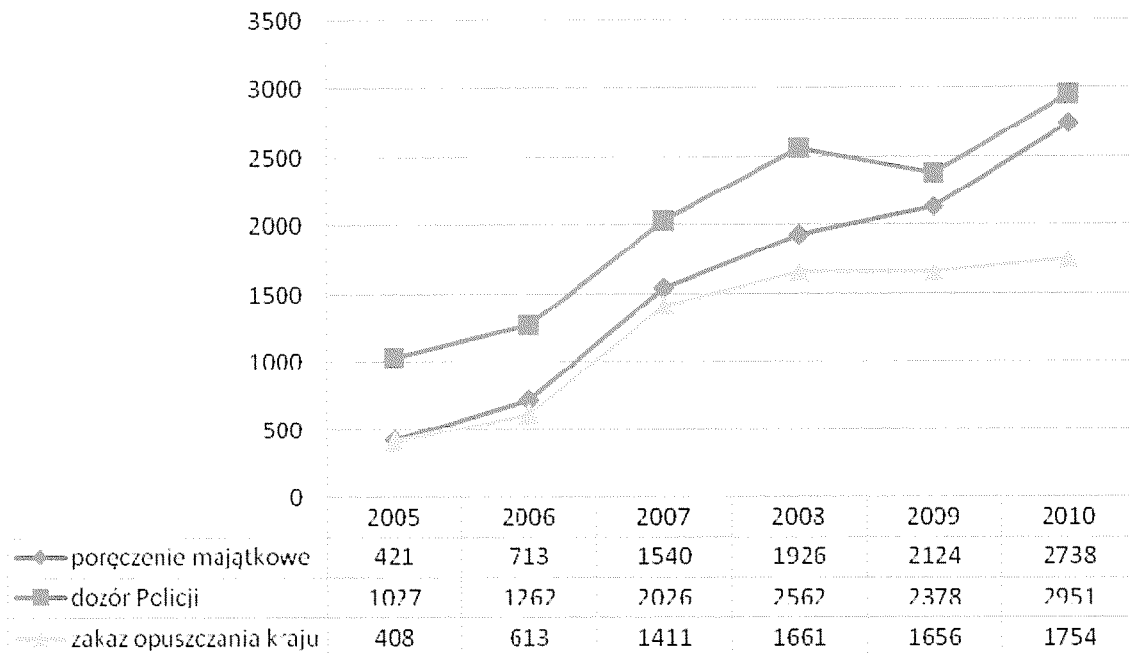
d. Stosowanie innych środków zapobiegawczych

Wraz ze spadkiem liczby tymczasowych aresztowań daje się jednocześnie zauważyć wzrost zwiększenia częstotliwości stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych, w szczególności dozoru policyjnego, poręczenia majątkowego oraz zakazu opuszczania kraju. Dane dotyczące liczby zastosowanych nieizolacyjnych środków zapobiegawczych zostały przedstawione oddzielnie dla poszczególnych kategorii sądów.

W odniesieniu do Sądów Rejonowych, w okresie od 2005 r. do 2010 r. można odnotować wzrost liczby zastosowanych dozorów policji z 6406 w 2005 r. do 15138 w 2010 r., wzrost liczby zastosowanych poręczeń majątkowych z 2411 w 2005 r. do 7174 w 2010 r., liczby zastosowanych zakazów opuszczania kraju z 1723 w 2005 r. do 3177 w 2010 r. oraz wzrost liczby zastosowanych nakazów powstrzymania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdu z 1041 w 2005 r. do 1995 w 2010 r. W stosunkowo niewielkim stopniu zastosowanie znajduje poręczenie osoby godnej zaufania (66 razy w 2010 r.), poręczenie społeczne (2 razy w 2010 r.), zawieszenie w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu (81 razy w 2010 r.) oraz powstrzymanie się od określonej działalności (40 razy w 2010 r.).

Inne środki zapobiegawcze - sądy okręgowe

Podobna tendencja wzrostowa w stosowaniu środków nieizolacyjnych jest również zauważalna w odniesieniu do Sądów Okręgowych. W szczególności można zauważyć wzrost liczby zastosowanych dozorów policji z 1027 w 2005 r. do 2951 w 2010 r., wzrost liczby zastosowanego poręczenia majątkowego z 421 w 2005 r. do 2738 w 2010 r. oraz wzrost liczby zastosowanego zakazu opuszczania kraju z 408 w 2005 r. do 1754 w 2010 r. Podobnie jak w przypadku Sądów Rejonowych, w stosunkowo niewielkim stopniu zastosowanie znajduje poręczenie osoby godnej zaufania (3 razy w 2010 r.), poręczenie społeczne (5 razy w 2010 r.), zawieszenie w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu (55 razy w 2010 r.) oraz powstrzymanie się od określonej działalności (58 razy w 2010 r.), przy czym w 2010 r. sądy okręgowe nie zastosowały nakazu powstrzymania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów.

Warto dodać, iż systematycznie rośnie liczba odbywających karę w Systemie Dozoru Elektronicznego co obrazuje wykres zawarty w Załączniku nr 2 do niniejszego sprawozdania. Do dnia 30.06.2012 r. wykonywaniem kary w Systemie Dozoru Elektronicznego zostało objętych 8807 skazanych, w tym 4015 aktualnie odbywa karę, a 4792 zakończyło jej odbywanie.

5) Dalsze działania

W ocenie polskich władz dalsze działania mające na celu skrócenie tymczasowego aresztowania powinny być skoncentrowane na kontynuowaniu szkolenia sędziów i prokuratorów, prowadzenia działań nadzorczych oraz rozpowszechnieniu międzynarodowych standardów w zakresie stosowania tymczasowego aresztowania. Szczegółowy opis podejmowanych w tym zakresie działań znajduje się w punkcie III. 2 niniejszego sprawozdania.

3. Równość stron w procedurze przedłużania tymczasowego aresztowania w kontekście Art. 5 ust. 4 Konwencji.

Przywołana w Programie sprawa *Migoń przeciwko Polsce* dotyczy m. in. braku dostępu do akt tymczasowo aresztowanego. W celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: RPO, wnioskodawca) pismem z 10.03.2006 r. wniósł o stwierdzenie niezgodności art. 156 § 5 k.p.k. z zasadą przyzwoitej legislacji, wynikającą z art. 2 Konstytucji, oraz z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W dniu 03.06.2008 Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok (w sprawie K 42/07), w którym stwierdził niezgodność z Konstytucją art. 156§5 Kodeksu postępowania karnego w takim zakresie, w jakim zezwalał on na odmowę dostępu do materiału stanowiącego podstawę wniosku prokuratora o przedłużenie tymczasowego aresztowania. Trybunał Konstytucyjny zwrócił się do Parlamentu o zmianę tego przepisu mającą na celu uniknięcie jakiejkolwiek arbitralności w jego stosowaniu i jako środek tymczasowy polecił, iż powinien on być interpretowany w taki sposób, by osoby podejrzane, których dotyczy wnioski prokuratora o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania powinny móc zapoznać się z materiałem stanowiącym podstawę takiego wniosku.

W następstwie wyroku Trybunału Konstytucyjnego Kodeks postępowania karnego został zmieniony. Nowy art. 156§5a przewiduje teraz dostęp do akt w postępowaniu dotyczącym tymczasowego aresztowania. Zgodnie z tym artykułem w postępowaniu przygotowawczym podejrzany i jego obrońca mają dostęp do dowodów, do których odwołanie znajduje się we wniosku o przedłużenie tymczasowego aresztowania. Prokurator może odmówić tego dostępu jedynie w pewnych ograniczonych okolicznościach, np. w celu ochrony życia ofiary. Zmiana ta weszła w życie w dniu 28.08.2009.

Jednakże zdania w kwestii, czy uregulowanie w takim kształcie jest wystarczające są podzielone. Wedle niektórych opinii powyższe przesłanki mają charakter ocenny, co powoduje, iż prawo do obrony nie może być w pełni wykonywane.

Aktualny projekt nowelizacji Kodeksu postępowania karnego nie przewiduje możliwości odmowy prokuratora w kwestii dostępu do akt.

Jak wynika z powyższego realizacja obowiązku wynikającego z Art. 5 ust. 4 Konwencji postępuje i będzie nadal monitorowana przez Zespół.

4. Długość postępowań sądowych i przygotowawczych w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji.

Długość postępowań cywilnych i karnych.

Stosowanie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. Nr 179, poz. 1843, ze zm.).

Praktyka wymogła nowelizację ustawy, dzięki której aktualnie obejmuje ona także postępowanie przygotowawcze. Ponadto po kilku latach stosowania ustawy można z powodzeniem ocenić jej skuteczność. Wedle najczęstszych opinii naukowców oraz prawników mających do czynienia ze stosowaniem ustawy w praktyce (debata „Skarga na przewlekłość – czas na kolejne zmiany?” z 11.05.2011 r. w siedzibie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka):

- zarówno przyjęty w Polsce model, jak i kryteria stwierdzenia przewlekłości w danym postępowaniu są zgodne ze standardem strasburskim,

- porównując systemy jednowymiarowe takie jak m.in. włoski - nastawiony na realizację funkcji odszkodowawczej, czy też eksponujące funkcje represyjne rozwiązania austriackie, polski model mieszany jest oryginalny oraz uznany przez ETPCz za najlepszy,
- fakt, iż w postępowaniu skargowym nie jest możliwe uzyskanie pełnej rekompensaty, nie jest sprzeczny z orzecnictwem strasburskim, ponieważ ETPCz nie wspomina o konieczności otrzymania „pełnej” rekompensaty w postępowaniu skargowym,
- nierzadko dochodzi do problemów związanych z niejasnością zakresu postępowań, w ramach których środek ten przysługuje o czym świadczy chociażby fakt, iż nie uwzględnia się wielu skarg, dotyczących postępowania nienadzorowanego przez prokuratora, a także wielu spraw karno – skarbowych,
- interpretacji pojęcia postępowanie karne dokonywać należy z punktu widzenia orzecnictwa strasburskiego, a nie literalnego brzmienia ustawy,
- ww. nowelizacja ustawy, która doprowadziła do poszerzenia zakresu przedmiotowego ustawy, została wymuszona orzecnictwem ETPCz, zgodnie ze standardem strasburskim bowiem, odpowiedni model przewiduje możliwość złożenia skargi na całość postępowania, tymczasem w systemie polskim dochodzi do fragmentacji postępowań,
- problemem o charakterze praktycznym jest przekazywanie akt sprawy wraz ze skargą, co prowadzi do paraliżu postępowania głównego,
- konieczności nowelizacji ustawy w zakresie stwierdzenia, w oparciu o jakie materiały należy procedować, zwłaszcza w przypadku spraw wieloosobowych, skarga na przewlekłość może zostać potraktowana jako środek uniemożliwiający prokuratorom zakończenie postępowania przygotowawczego,
- problem charakteru prawnego sumy pieniężnej zasądzonej w wyniku stwierdzenia przewlekłości analizować należy przede wszystkim przez pryzmat problematyki prawa podatkowego, należy wziąć też pod uwagę aspekt równościowy w zakresie opodatkowywania zasądzonej kwoty (słuszne zadośćuczynienia uzyskane w rezultacie wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie Konwencji są zwolnione z opodatkowania),
- analiza zasądzonych dotychczas sum prowadzi do ogólnej refleksji, iż kwoty przyznawane w przypadku stwierdzenia przewlekłości zasądzone są w dolnych granicach ustawowo wprowadzonych widełek kwotowych (od 2 do 20 tys. zł),
- warto byłoby wprowadzić przepis, mówiący o tym, że w przypadku wniesienia skargi, doręcza się ją również innym uczestnikom postępowania i umożliwia im się przyłączenie do tego postępowania,
- brak wystarczających regulacji proceduralnych w obecnie obowiązującej ustawie, wynikający z tego, że w ustawie przyjęto koncepcję licznych odesłań międzyustawowych,
- ETPCz co do zasady pozytywnie ocenia wykonanie wyroków w tym zakresie przez polskiego ustawodawcę.

Dane statystyczne na temat wpływu, załatwienia i pozostałości w rozpoznaniu spraw na przewlekłość postępowania w latach 2008-2010 w różnych typach sądów.

Sądy apelacyjne

Tabela poniżej przedstawia wpływ, załatwienia oraz pozostałość w rozpoznaniu skarg na przewlekłość postępowania w sądach apelacyjnych w latach 2008 – 2010

Sądy			Apelacyjne											
			Ogółem	Białystok	Gdańsk	Katowice	Kraków	Lublin	Łódź	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław
Wykaz S	Wykaz S	Wykaz S												
Wpływ	Wykaz S	2008	617	17	97	69	57	42	38	52	11	36	161	37
		2009	996	31	212	98	98	58	64	87	22	78	198	50
		2010	1334	18	209	152	108	83	69	121	35	72	379	88
Załatwienia	Wykaz S	2008	601	15	95	65	58	42	35	51	11	39	153	37
		2009	965	33	205	95	92	56	58	84	22	75	196	49
		2010		16	208	148	108	82	64	118	35	61	365	87
Pozostałość	Wykaz S	2008	40	2	5	6	2	1	3	3	-	1	16	1
		2009	71	-	12	9	8	3	9	6	-	4	18	2
		2010		2	12	13	8	4	14	9	-	15	32	3

- oznacza brak pozostałości

Tabela poniżej przedstawia wpływ, załatwienia i pozostałość w rozpoznaniu skarg na przewlekłość postępowania w sądach apelacyjnych według kategorii spraw w latach 2008 – 2010

Rodzaj spraw		Wpływ			Załatwienia			Pozostałość		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
1	karne i wykroczeniowe	175	393	537	173	370	536	9	32	33
2	cywilne	301	436	604	296	426	568	14	24	112
3	ubezpieczeniowe	80	71	84	73	77	81	12	6	9
4	pracownicze	29	59	74	26	55	23	4	8	6
5	gospodarcze	32	37	36	33	37	33	1	1	4

W 2010 roku struktura wpływu spraw S w poszczególnych kategoriach w stosunku do ogólnego wpływu spraw S w sądach apelacyjnych przedstawiała się następująco:

- w sprawach karnych – 40,2%,
- w sprawach cywilnych – 45,3%,
- w sprawach ubezpieczeniowych – 6,3%,
- w sprawach z zakresu prawa pracy – 5,5%,
- w sprawach gospodarczych – 2,7%.

W 2010 roku sądy apelacyjne załatwiły 1 334 skargi, z czego:

- 335 skarg odrzucono,
- 509 skarg oddalono,
- 251 skarg załatwiono w inny sposób,
- 196 skarg uwzględniono w całości lub części przez stwierdzenie przewlekłości.

W ww. 177 sprawach zasądzone sumy pieniężne na rzecz skarżących w łącznej kwocie 731 300 zł (przy 486 700 zł w 2009 r.), to jest przeciętnie po 3 953 zł w jednej sprawie (3 862,69 zł w 2009 r.).

Sądy okręgowe

Tabela poniżej przedstawia ogólny wpływ, załatwienia oraz pozostałość w rozpoznaniu skarg na przewlekłość postępowania w sądach okręgowych w latach 2008 – 2010

Wpływ			Załatwienia			Pozostałość		
2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
2120	2913	3993	2148	2795	3838	178	296	450

Tabela poniżej przedstawia wpływ, załatwienia i pozostałość w rozpoznaniu skarg na przewlekłość postępowania w sądach okręgowych w latach 2008 – 2010 według kategorii spraw

Rodzaj spraw	Wpływ			Załatwienia			Pozostałość		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
1 karne i wykroczeniowe	661	1052	1651	679	969	1583	35	118	185
2 cywilne	1310	1659	2112	1323	1624	2027	125	160	245
3 ubezpieczeniowe	10	21	14	11	20	15	1	2	1
4 pracownicze	63	85	94	65	84	97	5	6	3
5 gospodarcze	76	96	122	70	98	116	12	10	16

W 2010 roku struktura wpływu spraw S w poszczególnych kategoriach w stosunku do ogólnego wpływu spraw S w sądach okręgowych przedstawiała się następująco:

- w sprawach karnych – 41,3%,
- w sprawach cywilnych – 52,9%,
- w sprawach ubezpieczeniowych – 0,3%,
- w sprawach z zakresu prawa pracy – 2,4%,
- w sprawach gospodarczych – 3,1%.

W 2010 roku sądy okręgowe załatwiły łącznie 3 838 (przy 2 795 skarg w 2009 roku), z czego:

- 832 odrzucono,
- 1 438 oddalono,
- 746 załatwiono w inny sposób,
- 817 (przy 587 w 2009 roku) uwzględniono przez stwierdzenie przewlekłości postępowania.

W 741 sprawach (przy 462 sprawach w 2009 roku) zasądzono na rzecz skarżących sumy pieniężne w łącznej kwocie 2 263 745 zł (w 2009 roku łącznie zasądzono 1 293 140 zł). Przeciętna wysokość zasądzonej kwoty w jednej sprawie wynosiła zatem 3 055 zł (przy 2 799 zł w 2009 roku).

Powyższe dane w porównaniu z danymi statystycznymi z 2009 roku wskazują na znaczny wzrost wpływu spraw S do sądów, z 3 909 spraw w 2009 roku do 5 327 spraw w 2010 roku. Oznacza to wzrost wpływu o 35,23%.

W 2010 r. ogólna liczba skarg oddalonych zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2009. W 2010 r. oddalono 1 947 skarg przy 1 303 oddalonych skargach w 2009 roku.

Zmniejszył się odsetek skarg odrzuconych. W 2009 roku sądy odrzuciły 29% skarg, zaś w 2010 roku 21,9% skarg.

Liczba skarg uwzględnionych pozostaje od kilku lat na podobnym poziomie. W 2010 roku uwzględniono 19,02% skarg, przy 19,3% w 2009 roku i 20% uwzględnionych skarg w 2008 roku.

Jeżeli chodzi o skargi, które skutkowały zasądzeniem określonych sum pieniężnych na rzecz skarżących, w 2010 roku sądy załatwiły w ten sposób 926 skarg przy 588 tak załatwionych skargach w 2009 roku. W 2010 roku sądy zasądziły sumy pieniężne w 91,4% spraw zakończonych stwierdzeniem przewlekłości postępowania (1 013 skarg uwzględnionych – 926 skarg, na skutek których zasądzono sumy pieniężne).

W 2010 roku tylko 8,6% spraw zostało zakończonych stwierdzeniem przewlekłości i brakiem zasądzenia określonych sum pieniężnych. Dla porównania w 2009 roku tak zakończonych spraw było 20%, zaś w 2008 roku 67,8%. W dniu 01.05.2009 r. weszła w życie nowelizacja ww. ustawy przewidująca zasądzenie kwoty 2000 złotych, jako kwoty minimalnej w przypadku stwierdzenia przewlekłości. Oznacza to, że polskie sądy w coraz większym stopniu uwzględniają linię orzeczniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, który uznaje, że w przypadku, gdy organy krajowe stwierdzą, iż w sprawie nie doszło do przewlekłości postępowania lub, gdy mimo stwierdzenia tej przewlekłości – zainteresowana strona nie uzyska stosownego świadczenia pieniężnego, które nie naprawia w całości poniesionej straty, skarżący może być uznany za „ofiare” naruszenia w rozumieniu art. 34 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Działania organizacyjne mające na celu skrócenie czasu prowadzenia postępowań sądowych i postępowania przygotowawczego.

1) Działania z zakresu nadzoru nad działalnością administracyjną sądów.

Na podstawie przepisu § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 października 2002 roku w sprawie trybu sprawowania nadzoru nad działalnością administracyjną sądów ustalone zostały kierunki nadzoru nad działalnością sądów powszechnych w roku 2011, w tym m. in.:

- lustracje postępowań sądowych toczących się ponad trzy lata w sprawach karnych i cywilnych, ponad dwa lata w sprawach gospodarczych, rodzinnych oraz zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, a w sprawach wieczystoksięgowych – ponad miesiąc i ustalenie przyczyn przewlekłości tych postępowań,

- lustracje wykonywania przez prezesów i przewodniczących wydziałów obowiązków nadzorczych związanych z realizacją zasady rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki, przyczyn i zasadności odraczania rozpraw, odraczania ogłaszania orzeczeń, zawieszania postępowań i kontroli spraw zawieszonych, terminowości pracy biegłych oraz sprawności postępowania międzyinstancyjnego,

- lustracje prawidłowości, terminowości i efektywności działań nadzorczych podejmowanych przez prezesa sądu zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o skardze na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. z dnia 16 sierpnia 2004 roku Nr 179, poz. 1843, ze zm.),

- lustracje prawidłowości, sprawności i terminowości wykonywania przez referendarzy sądowych i starszych referendarzy sądowych zadań z zakresu ochrony prawnej z jednoczesną kontrolą zasad przydziału spraw, w tym równego obciążenia.

Ze sprawozdań z realizacji planów nadzorczych na 2010 roku nadesłanych przez prezesów sądów apelacyjnych wynika, że te zadania nadzorcze w znakomitej większości zostały wykonane.

W sprawach karnych w celu osiągnięcia skrócenia postępowań karnych kontynuowane są stałe zadania nadzorcze polegające na monitorowaniu sprawności postępowań w sprawach zagrożonych przedawnieniem karalności czynów oraz te, w których wobec oskarżonych stosowane jest tymczasowe aresztowanie przez okres przekraczający 2 lata. Kontynuowany jest także nadzór w zakresie niewykonywania przez służby konwojowe Policji poleceń doprowadzenia do sądu osób pozbawionych wolności. **W dalszym ciągu okresowo będzie kontrolowany tok postępowań w sprawach, w których zostały złożone skargi do ETPCz, a także w innych sprawach indywidualnych, w których stwierdzono przewlekłość, na skutek badania skarg wpływających do Wydziału Spraw Karnych.**

2) Działania zmierzające do zapewnienia równomiernego obciążenia sędziów pracą.

Uzupełnieniem powyższych działań są także działania podejmowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości zmierzające do zapewnienia równomiernego obciążenia pracą sędziów. Zakres tych prac prezentują dane zamieszczone w poniższych tabelach – przedstawiają one obciążenie wpływem spraw na etat sędziego w okresie 2005-2010 w sądach apelacyjnych w poszczególnych kategoriach spraw.

Wpływ spraw cywilnych

Sąd apelacyjny	Wpływ spraw ACa+ACa-gosp. na sędziego SA wg limitu					
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
	0	43	44	45	46	47
POLSKA	90,48	78,22	63,93	58,62	59,80	62,39
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	2,74	1,94	1,59	1,58	1,35	1,20
<i>liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami $\pm 15\%$</i>	6	5	9	9	10	11

W pionie cywilnym dokonano nie tylko zmniejszenia dysproporcji obciążenia wpływem spraw między najbardziej a najmniej obciążonym sądem (z 2,74 do 1,20) ale również zwiększono liczbę sądów mieszczących się w przedziale odstępstwa $\pm 15\%$ od średniego obciążenia (z 6 do 11).

Wpływ spraw karnych

Sąd apelacyjny	Wpływ spraw AKa na sędziego SA wg limitu					
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
	0	43	44	45	46	47
POLSKA	25,11	24,74	21,39	19,30	20,40	21,34
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	2,26	2,18	1,83	1,71	1,74	1,42
<i>liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami $\pm 15\%$</i>	7	6	9	9	9	9

W pionie karnym zmniejszono dysproporcje w obciążeniu między najbardziej a najmniej obciążonym sądem (z 2,26 do 1,42) ale również zwiększono liczbę sądów mieszczących się w przedziale odstępstwa $\pm 15\%$ od średniego odciążenia (z 7 do 9).

Wpływ spraw w pionie pracy i ubezpieczeń (sprawy ubezpieczeniowe)

Sąd apelacyjny	Wpływ spraw AUa na sędziego SA wg limitu					
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
0	25	26	27	28	29	30
POLSKA	201,81	159,33	135,74	154,39	140,16	128,27
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	3,80	2,79	2,26	2,18	2,24	1,92
<i>liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami $\pm 15\%$</i>	3	4	5	5	5	6

W pionie pracy i ubezpieczeń (sprawy ubezpieczeniowe) zmniejszono dysproporcje w obciążeniu między najbardziej a najmniej obciążonym sądem (z 3,8 do 1,92) ale również zwiększono liczbę sądów mieszczących się w przedziale odstępstwa $\pm 15\%$ od średniego odciążenia (z 3 do 6).

W zakresie sądów okręgowych w okresie ostatnich kilku lat zmniejszono najbardziej drastyczne różnice w obciążeniu pomiędzy sądami okręgowymi. Dokonano nie tylko zmniejszenia dysproporcji w obciążeniu między najbardziej a najmniej obciążonym sądem ale również zmniejszono liczbę sądów odbiegających od średniego odciążenia ponad 20%.

Wpływ spraw cywilnych

Sądy	Wpływ na sędziego SO wg liczby sędziów i wakujących stanowisk sędziowskich w ramach limitu (na ostatni dzień okresu statystycznego)										
	wpływ spraw C na limit etatów						wpływ spraw C zasadnicze na limit etatów				
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
POLSKA	175,62	137,75	132,56	130,10	125,97	118,65	127,17	127,95	125,72	123,12	115,19
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	3,56	2,21	2,00	2,10	1,93	1,70	2,23	2,05	2,09	1,89	1,64
<i>liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami ±20%</i>	29	31	31	38	38	36	30	31	37	38	36

Wpływ spraw karnych

Sądy	Wpływ na sędziego SO wg liczby sędziów i wakujących stanowisk sędziowskich w ramach limitu (na ostatni dzień okresu statystycznego)										
	wpływ spraw K na limit etatów						wpływ spraw K zasadnicze na limit etatów				
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
POLSKA	10,53	10,21	11,38	10,52	10,18	9,96	4,85	6,39	5,32	4,92	4,68
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	6,50	3,98	3,55	4,38	3,02	2,86	3,68	3,33	3,79	2,84	2,98
<i>liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami ±20%</i>	21	21	22	24	23	26	21	22	23	25	27

Wpływ spraw w pionie gospodarczym

Sądy	Wpływ na sędziego SO wg liczby sędziów i wakujących stanowisk sędziowskich w ramach limitu (na ostatni dzień okresu statystycznego)										
	wpływ spraw GC na limit etatów						wpływ spraw GC zasadnicze na limit etatów				
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
POLSKA	59,58	38,57	35,46	35,90	42,02	47,60	22,36	32,03	34,00	40,55	45,17
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	6,71	4,94	5,14	4,86	3,99	2,80	5,69	5,40	5,19	3,83	2,83
<i>liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami ±20%</i>	15	10	13	18	16	15	13	14	18	17	16

Wpływ spraw w pionie pracy i ubezpieczeń (sprawy pracownicze)

Sądy	Wpływ na sędziego SO wg liczby sędziów i wakujących stanowisk sędziowskich w ramach limitu (na ostatni dzień okresu statystycznego)										
	wpływ spraw P na limit etatów						wpływ spraw P zasadnicze na limit etatów				
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
POLSKA	12,87	8,96	4,75	4,51	4,44	4,12	6,52	4,46	4,22	4,25	4,03
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	30,79	84,15	11,95	12,08	14,49	8,54	66,89	11,37	18,88	13,94	8,41
<i>liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami ±20%</i>	1	6	14	10	10	16	3	16	9	7	15

Wpływ spraw w pionie pracy i ubezpieczeń (sprawy ubezpieczeniowe)

Sądy	Wpływ na sędziego SO wg liczby sędziów i wakujących stanowisk sędziowskich w ramach limitu (na ostatni dzień okresu statystycznego)										
	wpływ spraw U na limit etatów						wpływ spraw U zasadnicze na limit etatów				
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok	2010 rok
POLSKA	284,39	429,76	306,90	278,04	273,13	268,85	428,47	306,00	272,18	253,45	267,69
Proporcja pomiędzy sądem najbardziej a najmniej obciążonym	5,77	9,31	5,25	3,27	5,42	5,26	9,32	5,28	3,27	3,05	5,26
liczba sądów w przedziale pomiędzy określonymi parametrami $\pm 20\%$	25	11	24	24	29	25	11	24	26	32	26

Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi działania zmierzające do wyrównania skali obciążenia wpływem spraw na sędziego w poszczególnych kategoriach spraw także na szczeblu sądów rejonowych. Z uwagi jednak na fakt, że w pierwszej kolejności prowadzono działania polegające na wyrównywaniu etatyzacji w ramach poszczególnych okręgów nie osiągnięto tak wymiernych skutków w skali kraju jak na szczeblu sądów apelacyjnych i okręgowych.

3) Inne działania organizacyjne.

W zakresie zmian organizacyjnych na przestrzeni ostatnich lat zostały podjęte działania w efekcie których:-

- zlikwidowano wydziały grodzkie sądów rejonowych,
- dokonano likwidacji pionów gospodarczych w 9 sądach okręgowych z końcem 2009 roku i w kolejnych 4 sądach okręgowych od lipca 2011 a także w kilkunastu sądach rejonowych,
- dokonano likwidacji 74 wydziałów pracy z dniem 1 kwietnia 2011 roku, przy dokonaniu likwidacji kilku wydziałów w okresie wcześniejszym.

4) e-sąd.

Wprowadzenie elektronicznego postępowania upominawczego oraz utworzenie z dniem 1 stycznia 2010 r. w VI Wydziale Cywilnym Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie tzw. e-sądu spowodowało spadek ilości spraw kategorii Nc w 247 sądach rejonowych. Jednocześnie 72 sądy rejonowe odnotowały wpływ spraw cywilnych w kategorii Nc. W przypadku e-sądu dynamika wzrostu

wpływu spraw przedstawia się następująco: w 2008 roku wpłynęło do SR Lublin-Zachód w Lublinie 12.116 spraw Nc, w 2009 r. 14.528 spraw Nc, podczas, gdy w 2010 roku już 683.228 spraw. Pierwsza tabela przedstawia wpływ spraw kategorii Nc w sądach rejonowych zbiorczo w okręgach sądów okręgowych. W tabeli 2. znajdują się dane dotyczące wpływu spraw w poszczególnych sądach rejonowych.

Tabela 1. Wzrost/spadek wpływu spraw w kategorii Nc w 2010 roku po uwzględnieniu spraw załatwionych w wyniku zmian organizacyjnych

wzrost	ilość sądów	13
	do 10%	6
	10% - 20%	4
	20%-30%	1
	pow. 30%	2
spadek	ilość sądów	32
	do 10%	9
	10% - 20%	12
	20%-30%	7
	pow. 30%	4

Tabela 2. Wzrost/spadek wpływu spraw w kategorii Nc w sądach rejonowych w 2010 roku po uwzględnieniu spraw załatwionych w wyniku zmian organizacyjnych

wzrost	ilość sądów	72
	do 10%	30
	10% - 20%	20
	20%-30%	5
	pow. 30%	17
bez zmian		1
spadek	ilość sądów	247
	do 10%	67
	10% - 20%	82
	20%-30%	56
	pow. 30%	42

5) Nakłady na sądownictwo oraz działalność inwestycyjna.

Na poprawę sytuacji związanej z przewlekłością postępowań niewątpliwie wpływa także kwestia związana z nakładami ponoszonymi na jednostki sądownictwa powszechnego w latach 2007

– 2010, wydatkami zaplanowanymi na ww. jednostki na lata 2011-2012 oraz z liczbą etatów i warunkami lokalowymi w sądach w powyższym okresie.

Wysokość środków wydatkowanych w latach 2007 – 2010 w ramach części 15 budżetu państwa „Sądy powszechne”, dział 755 Wymiar sprawiedliwości, rozdział 75502 Jednostki sądownictwa powszechnego była następująca:

w tys. zł

Wyszczególnienie	Wykonanie 2007 r.	Wykonanie 2008 r.	Wykonanie 2009 r.	Wykonanie 2010 r.
1	2	3	4	5
OGÓŁEM część 15 „Sądownictwo powszechne”	4 892 554	5 156 861	5 350 417	5 742 942
z tego:				
755 Wymiar sprawiedliwości	4 742 500	4 998 542	5 161 657	5 540 294
75502 Jednostki sądownictwa powszechnego	4 723 161	4 964 169	5 105 584	5 498 199
75595 Pozostała działalność (odszkodowania Skarbu Państwa)	19 339	34 373	56 073	42 095

Nawiązując do danych z powyższej tabeli należy zauważyć, iż w latach 2007 – 2010 nakłady na jednostki sądownictwa powszechnego (rozdział 75502 - *Jednostki sądownictwa powszechnego*) stale wzrastały. Porównując poszczególne lata: w 2008 roku wydatkowane środki były o 5,10 % wyższe niż w 2007 roku, w 2009 w stosunku do roku poprzedniego wzrost wyniósł 2,85 %, natomiast w roku 2010 w stosunku do 2009 wzrost wyniósł 7,69 %. Ogółem nakłady na jednostki sądownictwa powszechnego na przestrzeni czterech analizowanych lat wzrosły o 16,41 %.

W poniższej tabeli przedstawiono kwoty wydatków zaplanowanych na lata 2011-2012:

Wyszczególnienie		Ustawa budżetowa na 2011 r.	Projekt budżetu na 2012 r. (stan na dzień 20.04.11 r.)
OGÓŁEM	część 15 „Sądownictwo powszechne”	5 929 826	6 196 932
z tego:			
755	Wymiar sprawiedliwości	5 694 706	5 939 486
75502	Jednostki sądownictwa powszechnego	5 628 438	5 871 310
75595	Pozostała działalność (odszkodowania Skarbu Państwa)	66 268	68 176

Przeciętne wykonanie planu zatrudnienia w poszczególnych grupach pracowników, w latach 2007 – 2010 w części 15 budżetu państwa „Sądy powszechne”, dział 755 Wymiar sprawiedliwości, rozdział 75502 - *Jednostki sądownictwa powszechnego* oraz dział 801 Oświata i wychowanie, rozdział 80144 - *Inne formy kształcenia osobno nie wymienione* (pedagodzy zatrudnieni w Rodzinnych Ośrodkach Diagnostyczno – Konsultacyjnych działających przy sądach okręgowych) przedstawia się

Wyszczególnienie	przeciętne wykonanie w 2007 r.	przeciętne wykonanie w 2008 r.	przeciętne wykonanie w 2009 r.	przeciętne wykonanie w 2010 r.
Rozdział 75502 - Jednostki sądownictwa powszechnego	48.474	49.460	49.834	49.951
z tego:				
- sędziowie	8.429	8.793	9.596	9.861
- asesorzy	1.478	1.127	301	0
- aplikanci	769	612	346	154
- kuratorzy	4.793	4.995	5.046	5.048
- pracownicy nie objęci mnożnikowymi systemami wynagradzania	33.005	33.933	34.545	34.888
Rozdział 80144 – pedagodzy zatrudnieni w RODK	478	494	498	501

następująco:

Nawiązując do danych z powyższej tabeli można zauważyć, iż w latach 2007 – 2010 przeciętne wykonanie planu zatrudnienia w rozdziale 75502 - *Jednostki sądownictwa powszechnego*, stale wzrastało. Porównując poszczególne lata: w 2008 roku było o 2,03 % wyższe niż w 2007 roku

(w grupie sędziów nastąpił wzrost o 364 etaty), w 2009 w stosunku do roku poprzedniego wzrost wyniósł 0,76 % (w grupie sędziów wzrost o 803 etaty przy jednoczesnym spadku etatów w grupie asesorów o 826 etatów), natomiast w roku 2010 w stosunku do 2009 wzrost wyniósł 0,23 %. Przeciętny wzrost wykonania planu zatrudnienia na przestrzeni czterech analizowanych lat wyniósł 3,05 %.

Odnosnie zaplanowanej liczby etatów w sądach na lata 2011-2012 chcemy poinformować, że w części 15 budżetu państwa „Sądy powszechne”, dział 755 Wymiar sprawiedliwości, rozdział 75502 - Jednostki sądownictwa powszechnego na 2011 rok zaplanowano 51.634 etaty, w tym:

- etatów orzeczniczych	10 323,
- etatów referendarzy	1 865,
- etatów asystenta sędziego	3 204,
- etatów kuratorów sądowych	5 209,
- etatów urzędników i innych pracowników sądowych	31 033,

w dziale 801 Oświata i wychowanie, rozdział 80144 *Inne formy kształcenia osobno nie wymienione* zaplanowano 509 etatów dla pedagogów zatrudnionych w Rodzinnych Ośrodkach Diagnostyczno – Konsultacyjnych.

W projekcie budżetu na 2012 rok (według stanu na dzień 20 kwietnia 2011 roku) w części 15 budżetu państwa „Sądy powszechne”, dział 755 Wymiar sprawiedliwości, rozdział 75502 *Jednostki sądownictwa powszechnego* zaplanowano 51.686 etatów, w tym:

- etatów orzeczniczych	10 348,
- etatów referendarzy	1 865,
- etatów asystenta sędziego	3 204,
- etatów kuratorów sądowych	5 209,
- etatów urzędników i innych pracowników sądowych	31 060,

w dziale 801 Oświata i wychowanie, rozdział 80144 *Inne formy kształcenia osobno nie wymienione* zaplanowano 509 etatów dla pedagogów zatrudnionych w Rodzinnych Ośrodkach Diagnostyczno – Konsultacyjnych.

W poniższej tabeli zostały przedstawione informacje dotyczące działalności inwestycyjnej w sądach powszechnych w latach 2007 – 2010.

Lp.	Rok	Poniesione wydatki w tys. zł			Uzyskane efekty w m ²			
		Majątkowe ogółem	w tym:		Przyrostu powierzchni w wyniku :			Przebudowy, modernizacji istniejącej bazy lokalowej
			Zakupy	Budownictwo	Budowy nowych obiektów	Zakupu obiektów	Razem	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2007	434 825	206 110	228 715	33 465	17 162	50 627	6 848
2	2008	423 484	131 983	291 501	37 403	23 232	60 635	6 996
3	2009	271 295	42 475	228 820	45 692		45 692	5 699
4	2010	404 027	65 720	338 307	72 059		72 059	9 430
RAZEM		1 533 631	446 288	1 087 343	188 619	40 394	229 013	28 973

W poniższej tabeli zostały przedstawione informacje dotyczące planowanej działalności inwestycyjnej w sądach powszechnych w latach 2011 – 2012.

Lp.	Rok	Planowane wydatki w tys. zł			Planowane do uzyskania efekty w m ²			
		Majątkowe ogółem	w tym:		Przyrostu powierzchni w wyniku :			Przebudowy, modernizacji istniejącej bazy lokalowej
			Zakupy	Budownictwo	Budowy nowych obiektów	Zakupu obiektów	Razem	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2011	356 785	114 900	241 885	26 657		26 657	2 370
2	2012	370 523	119 446	251 077	11 852		11 852	74
RAZEM		727 308	234 346	492 962	38 509	0	38 509	2 444

6) Działania organizacyjne mające na celu skrócenie czasu prowadzenia postępowań przygotowawczych.

a) Działania nadzorcze i dane statystyczne.

Odpowiednie działania nadzorcze podejmują także jednostki Prokuratury w odniesieniu do postępowań przygotowawczych toczących się w sprawach karnych.

W okresie ostatnich lat położono szczególny nacisk na monitorowanie działań prokuratorów w celu zmniejszenia liczby spraw długotrwałych oraz zmniejszenia częstotliwości stosowania środków zapobiegawczych w postaci tymczasowego aresztowania, jak również znacznego skrócenia czasu jego trwania w postępowaniach przygotowawczych. Podnieść przy tym należy, że realizowane w tym zakresie zadania, zwłaszcza w ramach lustracji i wizytacji zaczynają przynosić pożądane efekty.

Na koniec 2010 roku zmniejszyła się w skali kraju - w porównaniu z 2009 rokiem - o 4863 łączna liczba spraw pozostałych do załatwienia na następny okres sprawozdawczy, w tym liczba spraw o najdłuższym pod względem procesowym okresie ich prowadzenia:

- o 152(z 647 – do 495) - trwających powyżej 2 do 5 lat,
- o 21(ze 150 – do 130 spraw) - pozostających w toku ponad 5 lat.

W 2011 r. w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury zarejestrowano łącznie 1 189 666 spraw karnych. W porównaniu z 2010 r. wpływ spraw tego rodzaju zwiększył się o 21 870 spraw.

W 2011 r. załatwiono ogółem w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury 1 187 030 spraw karnych, o 16 962 więcej niż w roku ubiegłym.

Jednocześnie istotnemu zmniejszeniu uległa liczba spraw o najdłuższym pod względem procesowym okresie ich prowadzenia:

- o 91 (z 668 w 2010 r. do 577 w 2011 r.) liczba spraw trwających powyżej roku do 2 lat,
- o 146 (z 495 w 2010 r. do 349 w 2011 r.) liczba spraw trwających powyżej 2 lat do 5 lat,
- o 29 (ze 130 w 2010 r. do 101 w 2011 r.) liczba spraw trwających ponad 5 lat.

Przedstawione dane statystyczne pozwalają stwierdzić, że liczba spraw długotrwałych zmniejszyła się o 28 % w porównaniu ze stanem na koniec 2010 r., a w tym: o 29,5 % – spraw trwających ponad 2 do 5 lat, o 22,3 % - spraw trwających ponad 5 lat.

W ujęciu wieloletnim, dane statystyczne przedstawiają się następująco:

rok	Procesowy czas trwania postępowania na koniec okresu sprawozdawczego		
	powyżej roku do 2 lat	powyżej 2 lat do 5 lat	ponad 5 lat
2007	1 131	498	71
2008	900	567	83
2009	836	647	151
2010	668	495	130
2011	577	349	101

Podkreślić należy, iż Prokurator Generalny, mając na uwadze znaczącą liczbę spraw długotrwałych, kontynuował w 2011 r. działania zmierzające do ograniczenia ich liczby. Prokuratorzy apelacyjni i okręgowi zostali zobowiązani do podejmowania działań w kierunku zwiększenia sprawności postępowań przygotowawczych, prowadzonych w podległych im jednostkach organizacyjnych, w tym działań zmierzających do wyraźnego zmniejszenia liczby spraw długotrwałych, zwłaszcza w przedziale powyżej roku do 2 lat i powyżej 2 do 5 lat, a w szczególności do merytorycznego zakończenia w możliwie najkrótszym czasie spraw, w których procesowy okres ich prowadzenia przekroczył 5 lat.

Ustalenia dokonane w toku przeprowadzonych lustracji i badań aktowych spraw prowadzonych długotrwanie stanowiły podstawę do przeprowadzenia postępowań służbowych łącznie w 69 sprawach.

Działalność wizytacyjna na szczeblu Prokuratury Generalnej jest prowadzona w formie instytucjonalnej, za pomocą stałej analizy wyników pracy na poszczególnych odcinkach działalności prokuratury i na obszarze działania każdej z prokuratur apelacyjnych. Analiza taka jest prowadzona w oparciu o dane statystyczne, ustalenia z wizytacji prowadzonych ze szczebla Prokuratury Generalnej i ze szczebla prokuratur apelacyjnych. Wyniki pracy, także statystyczne omawiane są na organizowanych naradach służbowych i na tych naradach wyznaczane są zadania w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości oraz w zakresie znacznego skrócenia czasu trwania postępowań przygotowawczych i czasu stosowania tymczasowych aresztowań.

W związku z powołaniem w Departamencie Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury Generalnej Wydziału do spraw Wizytacji, Lustracji i Oceny Prokuratorów zintensyfikowano działania wizytacyjne w odniesieniu do prokuratur bezpośrednio niższego szczebla, to jest prokuratur apelacyjnych tak, aby w perspektywie dwuletniej doprowadzić do stanu, w którym okresy pomiędzy wizytacjami w danej prokuraturze apelacyjnej nie będą przekraczały 5 lat, czyli okresu wymaganego przepisem § 89 ust. 3 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Wizytacje i lustracje stanowią ważne instrumenty kontroli i oddziaływania na pracę prokuratur. W toku wizytacji badane są między

innymi prawidłowość i sprawność prowadzenia postępowań przygotowawczych, w tym czas trwania postępowania oraz zasadność i czas stosowania środków zapobiegawczych.

Niezależnie od prowadzonej działalności wizytacyjnej - dostrzegając zagrożenie, jakie dla działania prokuratury stwarza długotrwałe prowadzenie postępowań przygotowawczych - Prokurator Generalny zarządził w 2010 roku przeprowadzenie we wszystkich powszechnych jednostkach prokuratury lustracji spraw długotrwałych, w których okres ich procesowego prowadzenia wynosił powyżej 2 do 5 lat oraz spraw ponad 5 – letnich. Podobne lustracje spraw długotrwałych miały miejsce w latach ubiegłych. Badanie tego rodzaju spraw będzie kontynuowane w cyklach rocznych.

Prokurator Generalny zarządził również lustrację spraw zawieszonych, w których okres zawieszenia w prokuraturach apelacyjnych, okręgowych i rejonowych jest najdłuższy.

Na czas trwania postępowania przygotowawczego ma niewątpliwie wpływ również umiejętność korzystania przez prokuratorów z możliwości konsensualnego zakończenia postępowania karnego poprzez załączenie do aktu oskarżenia wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy, w trybie art. 335 k.p.k. oraz dobrowolnego poddania się karze, w trybie art. 387 k.p.k. Na prawidłowe i celowe stosowanie art. 335 k.p.k. i 387 k.p.k. zwracana była szczególna uwaga podczas wizytacji. Analizie poddane zostały też sprawy we wszystkich powszechnych jednostkach prokuratury, w których prokurator skierował do sądu wnioski o wydanie wyroku skazującego i orzeczenia uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego, pod kątem wpływu tego rodzaju decyzji na szybkość postępowania.

Niezbędne jest podkreślenie, że wizytacje i lustracje oprócz Prokuratora Generalnego mogą na obszarze swojego działania zarządzić prokuratorzy apelacyjni i prokuratorzy okręgowi. Celem tego rodzaju działań jest zapewnienie prawidłowej realizacji ustawowych zadań prokuratury w zakresie czuwania nad ściganiem przestępstw, a zwłaszcza należytego i sprawnego przebiegu postępowań przygotowawczych oraz prawidłowego stosowania środków zapobiegawczych.

W 2010 roku prokuratorzy apelacyjni i prokuratorzy okręgowi zarządzili 73 wizytacje podległych im jednostek w celu dokonania kompleksowej kontroli i oceny działań podejmowanych na najważniejszych odcinkach ich pracy. W liczbie tej, ze szczebla prokuratury apelacyjnej przeprowadzono - 8 wizytacji prokuratur okręgowych, a ze szczebla prokuratury okręgowej - 65 wizytacji prokuratur rejonowych.

Ustalenia poczynione w toku wizytacji były podstawą kierowania do prokuratorów okręgowych i rejonowych zaleceń mających na celu poprawę poziomu pracy tych jednostek oraz wyeliminowanie z praktyki stwierdzonych nieprawidłowości i uchybień.

Przeprowadzone w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury lustracje miały charakter problemowy, a ich celem było skontrolowanie wybranych odcinków ich pracy.

W 2010 roku przeprowadzono łącznie w skali kraju 113 lustracji, w tym 31 z nich - prokuratorzy prokuratur apelacyjnych, a 82 lustracje – prokuratorzy prokuratur okręgowych. Przedmiotem lustracji były różne zagadnienia, w tym związane z czasem trwania postępowania i stosowaniem środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Jako przykład można wskazać lustrację postępowań przygotowawczych, w których w I półroczu 2009 roku odstąpiono od złożenia do sądu wniosku o tymczasowe aresztowanie wobec sprawców groźnych przestępstw oraz spraw, w których uchylono tymczasowe aresztowanie w toku postępowania przygotowawczego.

Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami prokurator nadrzędny jest uprawniony do wdrożenia zwierzchniego nadzoru służbowego w celu zapewnienia prawidłowego i sprawnego przebiegu śledztwa lub dochodzenia prowadzonego lub nadzorowanego w bezpośrednio podległej jednostce organizacyjnej w sprawach, które tego wymagają ze względu na wagę lub zawziętość. W praktyce istnieje dążenie do możliwie szerokiego obejmowania zwierzchnim nadzorem służbowym spraw długotrwałych, o skomplikowanym charakterze i dotyczących groźnej przestępczości. Zwierzchni nadzór służbowy jest gwarantem prawidłowego ukierunkowania prowadzonego postępowania i ma wpływ na jego zakończenie w rozsądnych terminie, a więc bez zbędnej zwłoki.

Departament Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury monitoruje sprawy, w których strona wniosła skargę na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, której przepisy w odniesieniu do postępowania przygotowawczego weszły w życie z dniem 1 maja 2009 roku.

Na podstawie nadesłanych przez prokuratorów apelacyjnych informacji ustalono, że w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2010 roku we wszystkich jednostkach organizacyjnych prokuratury, zarejestrowano łącznie w skali kraju – 558 skarg na przewlekłość postępowania przygotowawczego. Ich liczba w porównaniu z 2009 rokiem zwiększyła się – o 163 skargi. Dane statystyczne dotyczące skarg za 2009 roku obejmowały jednak tylko okres od 1 maja 2009 roku do dnia 31 grudnia 2009 roku.

Sądy powszechne w 2010 roku rozpoznały 257 takich skarg i uwzględniły 48 z nich, co stanowi 18,7% ogółu rozpoznanych skarg. W 2009 roku wskaźnik procentowy uwzględnionych skarg przez sądy był wyższy i wynosił 28,3%.

W 2010 roku zasądzono w skali kraju na rzecz osób skarżących, w 43 sprawach dotyczących skarg, łącznie 172.000 zł, przy czym w 13 orzeczeniach sąd zlecił wykonanie odpowiednich czynności w postępowaniu.

Odnotować należy, iż w 2009 roku zasądzona na rzecz skarżących suma pieniężna była o 26.500 zł wyższa i wynosiła 198.500 zł.

We wskazanym okresie sąd oddalił jako niezasadne na podstawie art. 12 ust. 1 powołanej ustawy łącznie 209 skarg, co stanowiło 81,3% wszystkich rozpoznanych skarg.

W 2010 roku sąd odrzucił na podstawie art. 9 ust. 1 i 2 ustawy lub załatwił w inny sposób 298 skarg. Najwięcej w apelacji katowickiej – 48 skarg, następnie w apelacji warszawskiej – 42, apelacji gdańskiej – 38, apelacji poznańskiej – 34, apelacji krakowskiej – 33, apelacji szczecińskiej – 29, apelacji lubelskiej – 23, apelacji wrocławskiej – 22, apelacji łódzkiej – 13, apelacji rzeszowskiej – 9 oraz apelacji białostockiej – 8 skarg. Sprawy, których dotyczyły skargi wniesione w 2010 roku, na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku, zostały zbadane przez prokuratorów bezpośrednio przełożonych lub prokuratorów nadrzędnych nad prokuratorami prowadzącymi postępowania przygotowawcze.

Skargi w tych sprawach, w zdecydowanej większości ocenione zostały jako bezzasadne. Powodem przyjętej oceny było w szczególności ustalenie, że długotrwałość postępowania przygotowawczego uwarunkowana była charakterem sprawy i stopniem jej faktycznej i prawnej zawichości, a nie nieuzasadnioną zwłoką w dokonywaniu poszczególnych czynności procesowych lub w podjęciu decyzji. W przypadku zaistnienia przesłanek wskazujących na zawinione przyczyny przewlekłości postępowania przygotowawczego, w każdej ze spraw wdrożono postępowanie służbowe.

W razie potrzeby, w związku z podnoszonymi przez strony zarzutami odnoszącymi się do przewlekłości prowadzonego postępowania lub długotrwałego stosowania tymczasowego arestowania w Departamencie Postępowania Preparacyjnego badane są akta spraw i zajmowane stanowisko w tym przedmiocie, przedstawiane następnie prokuratorowi apelacyjnemu z odpowiednimi uwagami. Od 2003 roku w Departamencie (poprzednio Biurze Postępowania Preparacyjnego) gromadzone są i analizowane dane dotyczące spraw o przestępstwa korupcyjne popełnione przez funkcjonariuszy celnych. Okresowo badane są przyczyny długotrwałości tych postępowań przez jednostki nadrzędne, a wynikające z analizy wnioski przedstawiane Departamentowi. Takie działania powinny przyczynić się do skrócenia czasu trwania postępowań w tej kategorii spraw.

b) Działania legislacyjne.

W zakresie zmian legislacyjnych, które mogą przyczynić się do skrócenia czasu trwania postępowań karnych (a tym samym wyeliminowania przewlekłości tymczasowych aresztowań) należy wymienić następujące akty prawne:

— ustawą z dnia 24.10.2008 roku *o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 225, poz. 1485) dokonano zmiany w art. 263 § 4 k.p.k., usuwając z tego przepisu dwie przesłanki przedłużenia tymczasowego aresztowania: przedłużającą się obserwację psychiatryczną oskarżonego oraz przedłużające się opracowywanie opinii biegłego; uchylono również art. 263 § 4a, pozwalający przedłużyć stosowanie tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający termin określony w art. 263 § 3 k.p.k., także z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe,

— ustawą z dnia 12.02.2009 roku *o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 28, poz.171) dodano do art. 263 k.p.k. §3a, zgodnie z którym w przypadku zbiegu tymczasowego aresztowania z wykonywaną karą pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie do okresów, o których mowa w § 2 i 3, zalicza się okres odbywania przez tymczasowo aresztowanego kary pozbawienia wolności,

— ustawą z dnia 05.12.2008 roku *o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 2009 r. Nr 20, poz. 104) zmieniono art. 203 k.p.k., regulując kwestię przedłużających się obserwacji psychiatrycznych,

— ustawą z dnia 16.07.2009 roku *o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 127, poz. 1051) wprowadzono do art. 156 k.p.k. §5a, pozwalający obrońcy na dostęp do akt postępowania przygotowawczego w zakresie dowodów wskazanych we wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz wymienionych w postanowieniu o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania,

— ustawą z dnia 05.11.2009 roku *o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 206, poz. 1589) wprowadzono zmiany w Kodeksie postępowania karnego mające na celu usprawnienie trybu przyspieszonego poprzez:

- rezygnację z obligatoryjnego zatrzymania i przymusowego doprowadzenia sprawcy do sądu – jest możliwa rezygnacja z zatrzymania i doprowadzenia sprawcy, a zamiast tego zostanie on wezwany do stawiennictwa w sądzie w wyznaczonym terminie (nie później niż 72 godziny od chwili oddania sprawcy w ręce Policji), niestawiennictwo oskarżonego nie wstrzyma postępowania – sąd może wydać wyrok pod jego nieobecność;
- rezygnację z obligatoryjnego przesłuchania podejrzanego przez prokuratora przed skierowaniem do sądu wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym – przesłuchanie będzie wymagane jedynie wtedy, gdy zachodzić będą podstawy do wystąpienia z wnioskiem o skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.) albo gdy podejrzaný zgłosi wniosek o dobrowolne poddanie karze (art. 387 k.p.k.),
- rezygnację z obligatoryjnej obrony przed sądem – oskarżony może wnosić o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu na ogólnych zasadach (w szczególności na podstawie tzw. prawa ubogich), obniżeniu uległy koszty postępowania przyspieszonego, ponoszone zarówno przez Skarb Państwa, jak i oskarżonych (od których, w wypadku skazania, koszty wynagrodzenia obrońcy powinny zostać – co do zasady – zasądzone jako element kosztów procesu),

- wprowadzenie możliwości zastosowania instytucji tzw. skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.). Uprzednio w postępowaniu przyspieszonym możliwe było jedynie zastosowanie instytucji tzw. dobrowolnego poddania karze (art. 387 k.p.k.),
- wprowadzenie możliwości kilkukrotnego przerywania rozprawy prowadzonej w trybie przyspieszonym, w ramach okresu 14 dni. Uprzednio możliwe było dokonanie w tym okresie tylko jednej przerwy w rozprawie,

W zakresie działań legislacyjnych zmierzających do skrócenia czasu trwania postępowań cywilnych należy wskazać:

— zmiany Kodeksu postępowania cywilnego, wprowadzone ustawą z dnia 17.12.2009 roku *o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45), które weszły w życie z dniem 19.04.2010 roku. Dotyczą one:

- uniezależnienia ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu od uprzedniego zwolnienia tej strony od kosztów sądowych,
- uregulowania trybu i konsekwencji odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej przez ustanowionego przez sąd adwokata lub radcę prawnego,
- umożliwienia ustanowienia przez sąd z urzędu adwokata lub radcy prawnego dla osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie lub dla osoby ubezwłasnowolnionej.

— zmianę Kodeksu postępowania cywilnego, dokonaną ustawą z dnia 29.04.2010 roku *o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. Nr 108, poz. 684), która weszła w życie z dniem 01.07.2010 roku. Ustawą tą wprowadzono nową formę, protokołu z rozprawy w postępowaniu cywilnym — protokół elektroniczny,

— zmianę postępowania cywilnego, dokonaną ustawą z dnia 17.12.2009 roku *o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym* (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 44), która weszła w życie z dniem 19.07.2010 roku. Ustawą tą wprowadzono postępowanie grupowe, w którym mogą być jednocześnie dochodzone prawa podmiotowe lub inne prawnie chronione interesy wielu podmiotów.

5. Długość postępowań administracyjnych w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji.

Od 2008 roku obserwuje się spadek liczby spraw, których przedmiotem jest przewlekłość postępowania administracyjnego.

Rok	Liczba spraw zakomunikowanych Rządowi przez Trybunał w Strasburgu
2005	14
2006	23
2007	20
2008	31
2009	12
2010	14
2011	5
2012	4

W maju 2011 weszła w życie nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2000 roku, Nr 98 poz. 1071 z późn. zm.) oraz ustawy Prawo o postępowaniu przed

sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2002 roku, Nr 153 poz. 1270 z późn. zm.). W myśl znowelizowanego art. 37 Kodeksu strona postępowania administracyjnego może złożyć skargę nie tylko na niezafatwienie sprawy w terminie, ale również na przewlekłe prowadzenie postępowania administracyjnego. Analogiczną zmianę wprowadzono do art. 3 § 2 pkt 8 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Nowelizacja ta *expressis verbis* nawiązuje do przedmiotu postępowania przed Trybunałem w Strasburgu, które najczęściej dotyczą nie tyle bezczynności organów administracji co nieefektywnego prowadzenia przez nie postępowania administracyjnych (np. poprzez kilkakrotne uchylanie kolejnych decyzji i przekazywanie sprawy do ponownego rozpoznania przez organ I instancji).

Nowelizacja ta nie wprowadziła jednak do krajowego porządku prawnego możliwości wystąpienia z roszczeniem pieniężnym (jak to ma miejsce w przypadku przewlekłych postępowania cywilnych i karnych na podstawie ustawy z dnia 17.06.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, Dz.U. Nr 179 poz. 1843 z późn. zm.), a Trybunał w Strasburgu nie uznaje za konieczne wykorzystanie środka krajowego w postaci powództwa na podstawie art. 417 Kodeksu cywilnego (zob. ostatnio *Daszuta p. Polsce*, sprawa nr 41753, decyzja z dnia 31.01.2012 roku, § 52). Obecnie Ministerstwo Spraw Zagranicznych zwróciło się do Ministerstwa Sprawiedliwości z prośbą o przeprowadzenie kwerendy na temat najnowszego orzecznictwa w przedmiocie skuteczności roszczeń zgłaszanych na podstawie art. 417 i n. Kodeksu cywilnego. Niewątpliwie wprowadzenie do krajowego porządku prawnego możliwości wystąpienia z roszczeniem pieniężnym w związku z przewlekłym prowadzeniem postępowania administracyjnego lub bardziej elastyczne orzecznictwo sądów rozpatrujących skargi składane na podstawie już istniejących środków cywilnoprawnych, przyczyniłoby się do dalszego zmniejszenia liczby skarg, które muszą być rozpatrywane przez Trybunał w Strasburgu. Jednakże zauważyć należy, iż w odniesieniu do postępowania administracyjnego środek przyspieszający postępowanie bywa uznawany za wystarczający. Tak np. w raporcie opublikowanym w grudniu 2006 roku Komisja wenecka zwróciła uwagę, że w przypadku naruszenia prawa do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie rzeczowe zadośćuczynienie (*restitutio in integrum*) stanowi lepszy środek aniżeli przyznanie odszkodowania pieniężnego. Zapatrywanie takie uzasadnione jest położeniem większego nacisku na zapobieżenie dalszym naruszeniom artykułu 6 § 1 Konwencji i nadaniu kolejnym fazom postępowania bardziej sprawnemu biegowi (środki o charakterze prewencyjnym) aniżeli wyrównaniu zaistniałego uszczerbku (środki o charakterze kompensacyjnym). Oczywiście Komisja nie wykluczyła możliwości stosowania równoległe obu systemów ochrony.

W świetle powyższego przyjęte rozwiązania należy uznać na obecnym etapie za wystarczające, aczkolwiek z koniecznością monitorowania nowych napływających komunikacji z ETPCz.

6. Dostęp do sądu dla beneficjentów Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji.

W związku z potrzebą wyeliminowania naruszenia art. 6 § 1 Konwencji stwierzonego w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 08.06.2006 r. w sprawie *Woś p. Polsce*, skarga nr 22860/02 we współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz prokuraturą i Ministerstwem Sprawiedliwości zostały podjęte działania w celu doprowadzenia do otwarcia drogi do sądu dla osób pragnących odwołać się od decyzji Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie w sprawie przyznania bądź też odmowy przyznania świadczenia pomocowego.

Po pierwsze prokurator w dniu 12.02.2007 r. wniósł powództwo (SO w Warszawie VI C sygn. 202/07) na rzecz Pani Walentyny B. (jednej ze skarżących Polskę do ETPCz, która znalazła się w takiej samej sytuacji prawnej jak skarżący w sprawie nr 22860/02, a której sprawa zawisła była przed ETPCz), w którym zakwestionował odmowę przyznania odszkodowania w ramach tzw. drugiego trybu

kompensacyjnego. Postępowanie to zostało wszczęte na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego, które dają prokuratorowi prawo do wszczęcia postępowania w każdej sprawie, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego. Postępowanie to zostało jednak zwieszona w związku z wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego, którego treść brzmiała:

"Czy w sprawach dotyczących ostatecznych rozstrzygnięć organów Fundacji "Polsko-Niemieckie Pojednanie" w przedmiocie przyznania świadczenia pieniężnego ofiarom represji nazistowskich dopuszczalna jest droga sądowa?"

W wyniku rozstrzygnięcia powyższego zagadnienia prawnego Sąd Najwyższy w dniu 27.06.2007 r. podjął uchwałę w składzie siedmiu sędziów (uchwała III CZP 152/06), w której stwierdził, iż dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie, w której powód - ze względu na niekorzystne dla niego rozstrzygnięcie Fundacji "Polsko-Niemieckie Pojednanie" - dochodzi świadczenia pieniężnego z tytułu represji nazistowskich. Sąd Najwyższy odnotował w powyższym orzeczeniu, m.in. że potrzeba szerokiego ujęcia dostępu jednostki do sądu, czy też inaczej - prawa do wytoczenia powództwa (prawa do sądu), wynika także z art. 6 ust. 1 EKPC oraz art. 14 ust. 1 międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych wolności (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167), zgodnie z którymi, każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd, ustanowiony ustawą dla rozstrzygania o prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym. Z ustalonego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka można wnosić, że art. 6 ust. 1 tej Konwencji zapewnia każdemu niezbywalne prawo do przedstawienia sądowi do rozstrzygnięcia wszelkich roszczeń dotyczących praw i obowiązków o charakterze cywilnym. Oznacza to, według Trybunału, że jednym z aspektów prawa do sądu jest prawo dostępu do sądu, czyli prawo wszczęcia postępowania sądowego w sprawach cywilnych. Oczywiście, prawo do sądu nie oznacza prawa do "wygrania" sprawy, oznacza natomiast, że żądanie objęte powództwem ma być przez sąd rozpoznane i rozstrzygnięte merytorycznie. W ocenie Sądu Najwyższego chęć realizacji przez stronę powodową swojego roszczenia może zostać zrealizowana poprzez takie środki ochrony prawnej w polskim procesie cywilnym jak powództwo o zasądzenie świadczenia bądź powództwo zmierzające do ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, bądź też do ukształtowania stosunku prawnego.

Po wydaniu powyższej uchwały postępowanie w sprawie Walentyny B. zostało podjęte. W dniu 15.11.2007 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo a więc rozpoznał sprawę co do meritum.

Z powyższego wynika, iż uchwała Sądu Najwyższego w sposób jednoznaczny potwierdziła dopuszczalność drogi sądowej w sprawie, w której powód kwestionuje rozstrzygnięcie Fundacji "Polsko-Niemieckie Pojednanie". Tym samym powyższy punkt Programu należy uznać za zrealizowany.

7. Postępowanie przed Izbami Lekarskimi w kontekście Art. 6 ust. 1 i Art. 10 Konwencji.

Postulaty zmian w zakresie dotyczącym odpowiedzialności zawodowej lekarzy w odniesieniu do możliwości zaskarżania orzeczeń sądów lekarskich do sądu powszechnego niezależnie od rodzaju orzeczonej kary wywołana była zawistością sprawy *Frankowicz p. Polsce*, skarga nr 53025/99, która dotyczyła naruszenia prawa skarżącego do wolności wypowiedzi z uwagi na skazanie go w postępowaniu dyscyplinarnym za krytykę działalności zawodowej innego lekarza – orzeczenie podtrzymane przez Naczelny Sąd Lekarski w maju 1998 r. (naruszenie art. 10 Konwencji). W wyroku wydanym w dniu 16 grudnia 2008 r., a więc po tym jak dostrzeżono w kraju potrzebę udoskonalenia procedury postępowania przed sądami lekarskimi, ETPCz stwierdził naruszenie tylko art. 10 Konwencji. Nie dopatrył się zaś naruszenia art. 6 § 1 Konwencji, tj. prawa do rzetelnego procesu ze względu na niemożność zaskarżenia do sądu powszechnego orzeczenia nakładającego na lekarza np. karę

upomnienia. Niemniej jednak wychodząc m.in. naprzeciw postulatom sformułowanym w przedmiotowym Programie, tj. zwłaszcza potrzebie zagwarantowania prawa do rzetelnego procesu lekarzom, wobec których sądy lekarskie orzekły karę, jak również zapewnienia lepszej realizacji praw pacjentów oraz przyspieszenia postępowań przed sądami lekarskim uchwalono w dniu 02.12.2009 r. nową ustawę o izbach lekarskich (Dz.U. z 2009 r., nr219, poz. 1708), która uchyliła poprzednio obowiązującą ustawę z dnia 17.05.1989 r. o izbach lekarskich (Dz. U. Nr 30, poz. 158, z późn. zm.). Zgodnie z nową regulacją od prawomocnego orzeczenia sądu lekarskiego kończącego postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, stronom, ministrowi właściwemu do spraw zdrowia i Prezesowi Naczelnej Rady Lekarskiej przysługuje kasacja do Sądu Najwyższego w terminie 2 miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia. Tym samym ustanowiony został standard nawet wyższy niż ten wynikający z powyższego orzeczenia ETPCz.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za w pełni wykonany.

8. Postępowanie przed Izdami Morskimi w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji.

W wyroku z dnia 03.03.2005 r. w sprawie Brudnicka i inni Trybunał stwierdził, że decyzje wydane przez izby morskie są ostateczne, a prawo polskie nie przewiduje innej możliwości ich kontroli sądowej. Wskazał także, iż wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności izb może budzić fakt wyboru przewodniczącego i wiceprzewodniczących przez Ministra Sprawiedliwości wraz z ówczesnym Ministrem Żeglugi. Trybunał odnotował nowelizację ustawy dot. izb morskich z 2004 r., uznając jednak, że nie wprowadziła ona możliwości skargi kasacyjnej od decyzji apelacyjnej izby morskiej oraz nie zmieniła trybu powołania i odwołania przewodniczącego i wiceprzewodniczących.

Dopiero ustawa z dnia 04.09.2008 r. o zmianie ustawy o izbach morskich uczyniła zadość ww. wyrokowi Trybunału. Działania mające na celu doprowadzenie do ww. zmiany ustawy były prowadzone przez Zespół do spraw przygotowania Programu Działań Rządu w sprawie wykonywania wyroków ETPCz wobec Polski.

Pierwsza zmiana polega na nadaniu nowego brzmienia art. 7 w ustawie z dnia 01.12.1961 r. o izbach morskich i przewiduje, że w skład izby morskiej wchodzi sędziowie, w tym przewodniczący i jeden lub więcej wiceprzewodniczących oraz ławnicy.

Kolejna zmiana polega na dodaniu nowego art. 7a do ustawy. Zgodnie z tą propozycją do orzekania w sprawach należących do właściwości izb morskich deleguje się sędziów na podstawie art. 77 ustawy z dnia 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.). Takie rozwiązanie zapewnia przejrzystość oraz usuwa wszelkie wątpliwości co do niezawisłości sędziowskiej.

Zmiana ust. 1 w art. 8 ustawy z dnia 01.12.1961 r. o izbach morskich przewiduje, że przewodniczącego i wiceprzewodniczących izby powołuje Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej spośród sędziów delegowanych w skład izby morskiej. Jest to konsekwencja wcześniejszej zmiany, której istotą jest wyraźne podkreślenie funkcji orzeczniczej izb morskich i podstawowej roli sędziów w procesie orzekania. W takim ujęciu funkcje przewodniczącego oraz wiceprzewodniczących izby morskiej mają charakter administracyjny, a ich powoływanie jest czynnością pochodną względem delegowania sędziów i może się odbywać wyłącznie spośród sędziów delegowanych do orzekania w izbach morskich.

Zmiana w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 01.12.1961 r. o izbach morskich przewiduje, że sędziowie orzekający w izbach morskich zachowują prawa i obowiązki przewidziane w przepisach dotyczących sędziów. Nowe brzmienie tego przepisu ma podkreślić pełną niezawisłość sędziów w zakresie orzekania w sprawach pozostających we właściwości izb morskich.

Nadanie nowego brzmienia ust. 1 w art. 11, przez stwierdzenie, że do sędziów orzekających w izbach morskich stosuje się przepisy w sprawie wynagradzania sędziów sądów powszechnych, jest

konsekwencją istoty nowelizacji, polegającej na podkreśleniu, że w izbach morskich orzekają sędziowie.

W nowym art. 14 ustawy z dnia 01.12.1961 r. o izbach morskich określono, że izby morskie rozpoznają sprawy wypadków morskich na rozprawie, w pierwszej instancji – w składzie jednego sędziego oraz dwóch ławników, a w drugiej instancji w składzie jednego sędziego oraz czterech ławników. Ponadto stwierdzono, że przewodniczący izby może zwiększyć skład orzekający o dwóch ławników lub o jednego sędziego i jednego ławnika w sytuacji, gdy uzna to za wskazane ze względu na zawiły charakter sprawy. W zmienionym ust. 3 tego artykułu określono, że jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, postanowienia wydaje sędzia bez udziału ławników. Nowa ustawa przewiduje także zmianę art. 17 ust. 4 ustawy (nadanie nowego brzmienia delegacji ustawowej). Powyższa zmiana jest konsekwencją uwzględnienia uwag dotyczących braku w przedmiotowej nowelizacji przepisów rozdzielających funkcje dochodzeniowe i orzecznicze. Należy podkreślić, że obecnie dochodzenia prowadzone są przez inspektorów dochodzeniowych funkcjonujących w ramach izb morskich.

Na podstawie obowiązującego wcześniej art. 17 ust. 4, zawierającego upoważnienie dla Ministra Sprawiedliwości do określenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej, regulaminu wewnętrznego urzędowania izb morskich, zostało wydane rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.05.2006 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania izb morskich (Dz. U. Nr 107, poz. 730). Rozdział 3 ww. Regulaminu nosi tytuł „Inspektorzy dochodzeniowi” i określa zadania tych inspektorów. Istotą zmiany ust. 4 art. 17 jest określenie w upoważnieniu, że wydając regulamin wewnętrznego urzędowania izb uwzględnia się zadania inspektorów dochodzeniowych. Ponadto, przez zmianę ust. 4 art. 17 i określenie wytycznych co do treści rozporządzenia, dostosowano brzmienie upoważnienia do konstytucyjnych wymagań określonych w art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Zmiana art. 24 ustawy z dnia 01.12.1961 r. o izbach morskich rozszerza krąg zainteresowanych w sprawie wypadku morskiego. Wcześniej zainteresowanymi w sprawie mogli być: armator, kapitan statku, którego dotyczy wypadek morski, oraz osoby podejrzane o spowodowanie wypadku. Oznaczało to, że krąg osób zainteresowanych był wąski, co w konsekwencji powodowało, że tylko te osoby mogły złożyć wniosek o wszczęcie postępowania, korzystać z pomocy pełnomocnika, brać udział w postępowaniu oraz wносить środki odwoławcze. ETPCz w sprawie Brudnicka i inni przeciwko Polsce uznał, że skarżącym, czyli wdowom po marynarzach, przysługuje status ofiary. Ustawa z dnia 01.12.1961 r. o izbach morskich nie posługuje się pojęciem „ofiary”, a jedynie wskazanym już pojęciem „zainteresowanego”, wobec czego zmiana miała na celu poszerzenie kręgu osób zainteresowanych. Za zainteresowanego uważa się „każdego, czyjego interesu prawnego dotyczy wypadek morski”. W konsekwencji szeroka grupa osób ma prawo do udziału w postępowaniu oraz prawo do odwołań od orzeczeń izb morskich.

Zgodnie ze zmianą art. 27 wyraźnie wskazano, że dochodzenie w sprawach wypadku morskiego jest przeprowadzane bezpośrednio przez inspektora dochodzeniowego (a nie jak dotychczas przez przewodniczącego lub wiceprzewodniczącego izby morskiej) albo za pośrednictwem kapitanatu (bosmanatu) portu. Nowe brzmienie ust. 6 w art. 43 przewiduje, że zażalenie na postanowienie Odwoławcza Izba Morska rozpoznaje na posiedzeniu w składzie jednego sędziego i czterech ławników, najpóźniej w ciągu trzech dni od dnia wpływu akt wraz z zażaleniem.

ETPCz podniósł, że orzeczenia wydane przez izby morskie są ostateczne oraz że prawo polskie nie przewiduje jakiegokolwiek możliwości kontroli sądowej tych orzeczeń. ETPCz uznał też, że wprowadzone w 2004 r. zmiany do ustawy z dnia 01.12.1961 r. o izbach morskich, przyznające prawo do odwołania w przypadku pozbawienia prawa wykonywania zawodu, nie rozwiązują problemu braku możliwości odwołań. Stąd nowa ustawa wprowadza zmianę w treści art. 45 w ust. 1, przyznając prawo do odwołania od każdego orzeczenia wydanego przez Odwoławczą Izbę Morską do Sądu Apelacyjnego w Gdańsku. Takie rozwiązanie otwiera pełną drogę do odwołań dla wszystkich podmiotów wymienionych w art. 41 ustawy, a więc dla delegata, zainteresowanych, a w sprawach określonych w art. 15 ust. 4 również państwowemu inspektorowi pracy.

Zmieniona ustawa zawiera przepisy przejściowe określające, że sprawy wszczęte, a niezakończone przed dniem wejścia w życie nowych rozwiązań są prowadzone na podstawie znowelizowanych przepisów. Ponadto określono, że czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie nowych rozwiązań są skuteczne, o ile dokonane zostały z zachowaniem przepisów dotychczasowych.

W związku z powyższymi działaniami legislacyjnymi wykonanie wyroku w sprawie *Brudnicka i inni* zostało zamknięte rezolucją Komitetu Ministrów Rady Europy CM/ResDH(2011)141 z dnia 14.09.2011 r.

Należy także wskazać, iż projekt ustawy o Państwowej Komisji do Spraw Badania Wypadków Morskich został rozpatrzony i przyjęty na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 02.05.2012 r. Ustawa ta ma na celu całościowe uregulowanie kwestii związanych z badaniem i orzekaniem w sprawach wypadków morskich, w tym te wynikające z wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz dyrektyw Komisji Europejskiej.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za wykonany.

9. Postępowanie cywilne – bezpłatna pomoc prawna w postępowaniu kasacyjnym w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji.

Na podstawie sprawy *Tabor p. Polsce* (nr 12825/02), jak i innych, późniejszych względem niej spraw (w szczególności *Siałkowska p. Polsce*, nr 8932/05 oraz *Staroszczyk p. Polsce*, nr 59519/00), problemy dotyczące bezpłatnej pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym w sprawach cywilnych można podzielić na dwie kategorie:

- 1) brak uzasadniania przez sądy drugiej instancji odmowy przyznania pomocy prawnej na potrzeby postępowania kasacyjnego i powiązana z tym niemożność zaskarżenia takiego postanowienia oraz
- 2) opieszale rozpatrywanie wniosku o przyznanie pomocy prawnej przez sądy, a także opieszałość w wyznaczeniu adwokata/radcy prawnego przez właściwy samorząd prawniczy.

W pierwszym przypadku naruszenie prawa do sądu, zawartego w art. 6 ust. 1 Konwencji, następowało z uwagi na brak możliwości ustalenia przyczyn odmowy przyznania pomocy prawnej przy jednoczesnej niemożności zaskarżenia takiego postanowienia (zaskarżeniu podlegają jedynie postanowienia o odmowie wyznaczenia pełnomocnika z urzędu przez sądy pierwszej instancji – nie zaś drugiej instancji, natomiast uzasadnienie orzeczenia sporządza się tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu). W drugim przypadku opieszale rozpatrywanie wniosku mogło doprowadzić do wydania postanowienia w jego przedmiocie już po upływie terminu na wniesienie skargi kasacyjnej – co w przypadku odmowy przyznania pomocy prawnej, jak i w przypadku uwzględnienia wniosku ale późniejszej odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej przez wyznaczonego pełnomocnika, uniemożliwiało skarżącemu skuteczne wniesienie skargi kasacyjnej przez adwokata/radcę prawnego ustanowionego z wyboru. Przy czym za naruszenie prawa do sądu Trybunał uznaje także sytuację, w której wprawdzie sąd i właściwy samorząd prawniczy wyznaczą adwokata/radcę prawnego w terminie, jednak nie zdecyduje się on wnieść skargi kasacyjnej z powodu braku podstaw i opinia w tym przedmiocie zostanie sporządzona już po terminie na wniesienie skargi kasacyjnej, bądź tuż przed jego upływem, co w równym stopniu uniemożliwia skarżącemu zwrócenie się do innego adwokata/radcy prawnego.

W celu wykonania przedmiotowego punktu Programu wyrok ETPCz w sprawie *Tabor p. Polsce* został przetłumaczony na język polski oraz opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, a także rozpowszechniony wśród sędziów. Zostały także pojęte prace nad nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.), zakończone przyjęciem ustawy z dnia 17.12.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. W przedmiotowej nowelizacji wprowadzona została możliwość zaskarżenia postanowienia

odmawiającego przyznania pomocy prawnej w celu zbadania zasadności wniesienia skargi kasacyjnej, a także określone zostały ramy czasowe rozpatrywania wniosków o wyznaczenie adwokata/radcy prawnego, tak, aby nie dopuścić do upływu terminu na wniesienie skargi kasacyjnej. W szczególności zaś:

- art. 117 § 6 k.p.c. przewiduje, że wniosek o ustanowienie adwokata/radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu kasacyjnym, sąd drugiej instancji może albo uwzględnić, albo przekazać do rozpoznania sądowi pierwszej instancji – w takim przypadku, zgodnie z art. 394 § 1 k.p.c., odmowa przyznania pomocy prawnej podlega zaskarżeniu, a ponadto, zgodnie z art. 357 § 1 k.p.c., sporządzane jest uzasadnienie;
- art. 117³ § 2 oraz 118 § 5 k.p.c. określają ramy czasowe w przypadku przyznania przez sąd pomocy prawnej, a mianowicie: właściwy organ samorządu prawniczego zobowiązany jest do niezwłocznego wyznaczenia adwokata/radcy prawnego, nie później jednak niż w ciągu dwóch tygodni, zaś wyznaczony pełnomocnik, w przypadku stwierdzenia braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, jest zobowiązany do poinformowania o tym strony oraz sądu niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia go o wyznaczeniu;
- dodatkowo art. 124 § 3 i 4 k.p.c. wprowadził zmianę w zasadach naliczania biegu terminu na wniesienie skargi kasacyjnej przyjmując, że termin ten rozpoczyna bieg od dnia doręczenia wyznaczonemu pełnomocnikowi orzeczenia wraz z uzasadnieniem, zaś w przypadku odmowy przyznania bezpłatnej pomocy prawnej na potrzeby postępowania kasacyjnego, termin na wniesienie skargi kasacyjnej biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia o odmowie lub od dnia jego ogłoszenia, jeśli było wydane na posiedzeniu jawnym.

Przedmiotowe zmiany weszły w życie w dniu 19.04. 2010 r.

W chwili obecnej napływające jeszcze nieliczne skargi przeciwko Polsce związane z bezpłatną pomocą prawną w postępowaniu kasacyjnym w sprawach cywilnych dotyczą stanu historycznego, sprzed 19.04.2010 r.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za wykonany.

10. Wysokość opłat sądowych w postępowaniu cywilnym w kontekście Art. 6 ust. 1 Konwencji.

Od 2005 roku w polskim porządku prawnym funkcjonuje nowa ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 roku, Nr 90 poz. 594 z późn. zm.). Ustawa ta w porównaniu do wcześniejszych unormowań rozszerzyła krąg podmiotów zwolnionych z mocy samego prawa z obowiązku ponoszenia kosztów sądowych (art. 96 ustawy).

Ponadto zgodnie z art. 119 ust. 1 ww. ustawy zapłata należności Skarbu Państwa z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych oraz grzywien orzeczonych w postępowaniu cywilnym może być umorzona, odroczone albo rozłożona na raty jeżeli natychmiastowe ich ściągnięcie byłoby połączone z niewspółmiernymi trudnościami lub groziłoby dłużnikowi zbyt ciężkimi skutkami. Możliwość rozłożenia kosztów na raty nie dotyczy jednak opłat sądowych związanych z wniesieniem pozwu lub wniosku inicjującego postępowanie (zob. m.in. postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 29.03.2012 r., sygn. akt I ACz 561/12).

Niewątpliwie opisana wyżej zmiana prawa przyczyniła się do spadku liczby spraw, w której skarżący zarzucają Rządowi brak dostępu do sądu w związku z wygórowaną opłatą sądową lub brakiem zwolnienia od kosztów sądowych. Znaczenie miło również upowszechnianie wśród środowisk prawniczych wiedzy o orzecznictwie Trybunału w Strasburgu w przedmiocie kosztów sądowych

Rok	Liczba spraw zakomunikowanych Rządowi przez Trybunał w Strasburgu
2006	8
2007	1
2008	6
2009	2
2010	0
2011	1
2012	0

Ponadto warto zwrócić uwagę, że w kilku ostatnich sprawach tego typu Trybunał nie stwierdzał naruszenia Artykułu 6 § 1 Konwencji (*Elcomp Sp. z o.o. p. Polsce*, skarga nr 37492/05, wyrok z dnia 19.04.2011 roku; *FELIX Blau Sp. z o.o. p. Polsce*, skarga nr 1783/04, wyrok z dnia 19.01.2010 roku; *Kupiec p. Polsce*, skarga nr 16828/02, wyrok z dnia 03.02.2009 roku; *Gospodarczyk p. Polsce*, skarga nr 6134/03, wyrok z dnia 17.02.2009 roku).

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za wykonany.

11. Wznawianie postępowań cywilnych w razie wydania przez Trybunał wyroku stwierdzającego naruszenie Konwencji.

W związku ze sprawą *Podbielski i PPU Polpure przeciwko Polsce* (skarga nr 39199/98), w której ETPCz stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji (prawo do rzetelnego procesu sądowego), w doktrynie i judykaturze rozpoczęła się dyskusja nad potrzebą nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) w zakresie możliwości wznawiania prawomocnie zakończonych postępowań cywilnych w razie wydania przez ETPCz wyroku stwierdzającego naruszenie przez Polskę Konwencji. Jej efektem był m.in. senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – *Kodeks postępowania cywilnego*, nad którym w dniu 04.07.2012 r. wspólnie obradowały senackie komisje: Praw Człowieka, Praworządności i Petycji oraz Ustawodawcza. Senatorowie jednogłośnie postanowili o nienadawaniu projektowi dalszego biegu i wycofaniu go z procesu legislacyjnego.

Kwestia dopuszczalności wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania w razie wydania przez ETPCz wyroku stwierdzającego naruszenie Konwencji była przedmiotem Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy z 19.01.2000 r., z implementacji którego sporządzono raport w dniu 07.04.2006 r. Z analizy obu dokumentów wynika, że Polska przyjęła rozwiązania legislacyjne spójne z praktyką większości państw członkowskich Rady Europy, wprowadzając możliwość wznowienia postępowania karnego gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską (art. 540 § 3 kodeksu postępowania karnego) oraz okazując daleko idącą ostrożność w zakresie analogicznego rozwiązania w zakresie postępowań cywilnych. Na gruncie krajowym istotnym głosem w przedmiotowej sprawie było postanowienie sygnalizacyjne Trybunału Konstytucyjnego z dnia 07.08.2009 r., sygn. akt S 5/09 (OTK-A-2009/7/121), gdzie zostało wskazane, że art. 401 pkt. 2 k.p.c. budzi wątpliwości konstytucyjne w zakresie, w jakim nie przewiduje wznowienia postępowania na skutek stwierdzenia przez ETPCz naruszenia Konwencji. Brak takiej możliwości na gruncie obowiązujących przepisów potwierdził Sąd Najwyższy w Uchwale składu 7 sędziów z 30.11.2010 r., sygn. akt III CZP 16/10. W uzasadnieniu zwrócono uwagę na specyfikę postępowań cywilnych, które niejednokrotnie wywołują skutek w postaci nabycia praw przez osoby trzecie przez co szczególnie istotne jest zachowanie równowagi pomiędzy koniecznością ochrony porządku prawnego, a zasadą ochrony praw nabytych.

W dniu 17.02.2012 r. senacka Komisja Ustawodawcza wniosła o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja przewidywała, m.in. dodanie art. 401². w brzmieniu:

„Można żądać wznowienia postępowania, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą.”

Rozwiązania prawne wprowadzane nowelizacją pozytywnie zaopiniowały Krajowa Rada Sądownictwa i Helsińska Fundacja Praw Człowieka, negatywnie natomiast Ministerstwo Sprawiedliwości, Sąd Najwyższy i Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa. Podczas głosowania 04.07.2012 r. Senatorowie przychyliili się do drugiego stanowiska.

Podkreślić należy, że sama Konwencja nie nakłada na państwa sygnatariuszy obowiązku wprowadzenia do krajowego porządku prawnego rozwiązania polegającego na możliwości wznowienia prawomocnie zakończonych postępowania cywilnego w razie stwierdzenia przez ETPCz naruszenia Konwencji, co zauważa sam Trybunał w swoim orzecznictwie (por. np. sprawę *Isidore Lyons i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 15227/03). Odstąpienie od nowelizacji kodeksowych podstaw wznowiania postępowań pozwala ponadto uniknąć podważania instytucji prawomocności orzeczeń jako gwarancji sytuacji prawnej wszystkich uczestników postępowania cywilnego.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za zrealizowany na obecnym etapie rozwoju prawa polskiego.

12. Cenzura i nadzór nad korespondencją między osobami pozbawionymi wolności a Trybunałem w kontekście Art. 8 ust. 1 Konwencji.

Zarzut cenzury korespondencji osób osadzonych, w tym ich korespondencji z Trybunałem, należał do najczęściej komunikowanych Rządowi RP zarzutów. Stanowił on również przedmiot licznych wyroków Trybunału stwierdzających naruszenie art. 8 Konwencji. Niektóre ze skarg dotyczyły przypadków otwierania kopert i nanoszenia adnotacji na listach. Większość skarg dotyczyła jednak przypadków postawienia na kopertach do Trybunału (lub z Trybunału) stempli, takich jak np. „Ocenzurowano” lub „Wpłynęło do cenzury”, bez otwierania listów i zaznajamiania się z ich treścią. Stemplowanie korespondencji z Trybunałem dokonywane było niejednokrotnie w sposób mechaniczny z uwagi na brak odpowiedniego sortowania listów. Trybunał uznawał jednak takie przypadki za ingerencję w korespondencję niezgodną z art. 8 Konwencji i niejednokrotnie zasądzał zadośćuczynienie finansowe dla skarżących. Trybunał uznawał, że taka ingerencja nie była konieczna w społeczeństwie demokratycznym. Wskazywał przy tym wielokrotnie, iż posiada wystarczające systemy zabezpieczające przed otrzymywaniem niebezpiecznych przesyłek i nie oczekuje w tym względzie podejmowania działań zapobiegających ze strony władz polskich. W latach 2009-2011 Trybunał odnotował 625 skarg dotyczących cenzury korespondencji wniesionych przeciwko Polsce przez osoby pozbawione wolności. W 2009 roku było to 261 skarg, w 2010 roku – 313 skarg, a w 2011 roku (dane cząstkowe) – co najmniej 51 skarg.

Wychodząc naprzeciw dużej liczbie skarg dotyczących cenzury korespondencji, zwłaszcza tej między osobami pozbawionymi wolności a Trybunałem, w Programie Działań Rządu z 17.05.2007 r. postulowano m.in.: 1) wprowadzenie do Kodeksu karnego wykonawczego przepisów wyraźnie precyzujących, iż korespondencja osób tymczasowo aresztowanych z Trybunałem i innymi międzynarodowymi organami ochrony praw człowieka nie będzie podlegać cenzurze; 2) podjęcie działań w celu wprowadzenia w zakładach karnych i aresztach śledczych oddzielnych skrzynek pocztowych, do których osoby osadzone mogłyby wrzucać korespondencję do Trybunału i innych międzynarodowych organów ochrony praw człowieka; 3) podjęcie wysiłku w celu upowszechniania wśród właściwych organów zajmujących się przekazywaniem korespondencji osób pozbawionych wolności informacji na temat standardów wynikających z Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału

w sprawach polskich, dotyczących obowiązku poszanowania korespondencji z Trybunałem i innymi międzynarodowymi organami ochrony praw człowieka.

Wszystkie z ww. postulatów udało się zrealizować. W 2011 r. do prac sejmowych skierowany został projekt nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego. W dn. 16.09.2011 r. została przyjęta ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 10.11.2011 r. Nr 240 poz. 1431). Na jej podstawie do kodeksu karnego wykonawczego wprowadzono zmiany w przepisach dotyczących cenzury korespondencji osób pozbawionych wolności. Zmiany objęły zarówno skazanych, jak i tymczasowo aresztowanych. Rozszerzony został katalog przypadków, w jakich korespondencja podlega ochronie, obejmując ochroną nie tylko korespondencję z Trybunałem i innymi międzynarodowymi organami ochrony praw człowieka, ale również z wieloma podmiotami krajowymi. Do kodeksu wprowadzono zupełnie nowe przepisy (np. art. 8 a), jak również zmieniono treść już istniejących (np. art. 217b). Zgodnie z brzmieniem art. 8a § 2 i 3 kodeksu korespondencja skazanego pozbawionego wolności z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym, jak również organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka nie podlega cenzurze, nadzorowi oraz zatrzymaniu i powinna być bezzwłocznie przekazywana do adresata. Z kolei zgodnie z nowym brzmieniem art. 217b § 2 i 3 Kodeksu korespondencję tymczasowo aresztowanego z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka, jak również organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi oraz organami samorządu terytorialnego, jak również organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, przesyła się bezpośrednio do adresata.

Niezależnie od powyższych zmian legislacyjnych Minister Sprawiedliwości podjął skuteczne działania w kierunku wprowadzenia w zakładach karnych i aresztach śledczych oddzielnych skrzynek pocztowych, do których osoby pozbawione wolności mogą wrzucać korespondencję do Trybunału i innych międzynarodowych organów ochrony praw człowieka. Ponadto w celu przeciwdziałania nieprawidłowościom w postępowaniu z korespondencją osób pozbawionych wolności w zakładach karnych i aresztach śledczych z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości do procesu nauczania w szkołach Służby Więziennej wprowadzono odpowiednie zmiany. Problematyka ta jest również podejmowana w ramach specjalistycznych szkoleń właściwych pionów służby. Mając to wszystko na uwadze należy uznać, że postulaty Programu Działań Rządu z 17 maja 2007 r. dotyczące przeciwdziałaniu nieprawidłowościom w postępowaniu z korespondencją osób pozbawionych wolności zostały w pełni zrealizowane.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za wykonany.

13. Prawo rodziców do kontaktów lub pieczy nad dzieckiem w kontekście Art. 8 ust. 1 Konwencji.

Z uwagi na fakt, iż w sprawach dotyczących prawa rodziców do kontaktów lub pieczy nad dzieckiem ETPCz zwraca szczególną uwagę na wyważenie przez organy krajowe interesów danego rodzica i wspólnoty, w tym zainteresowanych osób trzecich (najczęściej małoletnich dzieci), a także na szybkość, adekwatność i wszechstronność działań organów państwowych mających na celu umożliwienie kontaktów z dzieckiem, działania Rządu w tym przedmiocie skupiły się na rozpowszechnieniu wśród sędziów standardów Konwencji w zakresie ochrony życia rodzinnego oraz zwiększenia skuteczności egzekucji postanowień sądowych dotyczących kontaktów z dzieckiem. W tym celu znowelizowany został także Kodeks postępowania cywilnego.

Ustawą z dnia 26.05.2011 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 144 poz. 854) wprowadzono do kpc oddział pt. *Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem*.

Nowe przepisy obowiązują od 13 sierpnia 2011 r. Oddział znalazł się w części pierwszej w księdze drugiej w tytule II w dziale II w rozdziale 2 kpc. Kompleksowo reguluje on problematykę wykonywania orzeczeń dotyczących kontaktów z dziećmi.

Wg znowelizowanych przepisów postępowanie w tych sprawach jest wszczynane tylko na wniosek i prowadzone w dwóch etapach.

W pierwszym, za każde naruszenie prawa do kontaktu z dzieckiem, sąd zagrozi nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego do takich spotkań. Zagrożenie zapłatą sumy pieniężnej może się znaleźć już w orzeczeniu merytorycznym ustalającym kontakty z dzieckiem.

W drugim etapie, jeżeli orzeczenie sądu o kontaktach z dzieckiem nie będzie realizowane, to na wniosek uprawnionego, sąd nakaże zapłatę określonej sumy pieniężnej, obliczając jej wysokość proporcjonalnie do liczby naruszeń. Przy określaniu wielkości tej kwoty sąd będzie uwzględniał sytuację majątkową osoby zobowiązanej do zapłaty. Prawomocne postanowienie sądu, w którym nakazano zapłatę należnej sumy pieniężnej będzie tytułem wykonawczym bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności.

W obu fazach postępowanie odbywać się będzie z udziałem osoby zobowiązanej do zapłaty, która będzie musiała być wysłuchana. Suma pieniężna należna za dokonane wcześniej naruszenia prawa do spotkań będzie się należeć uprawnionemu nawet jeżeli osoba zobowiązana do zapłaty zacznie respektować orzeczenie o kontaktach.

Jeśli sądowe nakazanie zapłaty nie doprowadzi do wykonania orzeczenia o kontaktach (co polega na zabieraniu dziecka poza miejsce jego pobytu), sąd po wysłuchaniu obydwu stron sporu, zleci kuratorowi przymusowe odebranie dziecka. Sąd będzie musiał jednak określić przez jaki czas od uprawomocnienia się postanowienia, ten środek ma być stosowany. Ponadto, jeżeli do spotkania z dzieckiem nie dojdzie wskutek niewykonania lub niewłaściwego wykonania orzeczenia przez osobę, pod której pieczęć ono pozostaje, sąd opiekuńczy zobowiąże ją do zwrotu wydatków uprawnionemu, poniesionych w związku z przygotowaniem do widzenia z dzieckiem.

Zasadniczym celem nowelizacji ustawy jest kompleksowe uregulowanie problematyki wykonywania orzeczeń sądowych dotyczących kontaktów z dziećmi. Podkreślenia wymaga, że rozwiązania w zakresie przymuszenia jednego z rodziców, który nie stosuje się do sposobu kontaktów z dzieckiem ustalonego przez sąd do respektowania tego orzeczenia, funkcjonujące w ramach dotychczasowego stanu prawnego były krytykowane za brak efektywności. Mając na uwadze powyższe, ustawodawca – w celu doprowadzenia do respektowania orzeczeń sądowych ustalających kontakty obojga rodziców z dzieckiem - wprowadza przedmiotową nowelizację uregulowania, służące zwiększeniu skuteczności stosowanych środków i mające umożliwić sądowi - w sytuacji niewykonywania lub nieprawidłowego wykonywania orzeczenia, zareagowanie w sposób adekwatny do zróżnicowanych stanów faktycznych, zgodnie z zasadą nadrzędności dobra dziecka.

Uszczegółowienie wprowadzonych nowelizacją zasad zawierają przepisy dotyczące: podstawy wszczęcia postępowania, stwierdzenia wykonalności orzeczenia z urzędu, a także uznania za tytuł wykonawczy prawomocnego postanowienia sądu bez potrzeby nadawania klauzuli wykonalności. Za bardzo istotne i trafne rozwiązanie należy uznać zapewnienie w postępowaniu udziału osoby zobowiązanej. Wysokość sumy pieniężnej, o jakiej mowa, jest ustalana przez sąd w zależności od sytuacji majątkowej osoby dokonującej naruszenia oraz stosownie do liczby naruszeń.

Powyższa nowelizacja ma duże znaczenie dla poprawy sytuacji rodziców egzekwujących kontakty z dzieckiem. Tym samym nowelizacja przyczynia się do wyeliminowania źródła naruszenia Konwencji. Jednakże należy podkreślić, że liczba spraw zakomunikowanych Polsce przez Trybunał, a dotyczących prawa rodziców do kontaktów lub pieczy nad dzieckiem nie jest duża i nie wskazują one na istnienie problemu systemowego (por. wyroki ETPCz w sprawach *Nowak p. Polsce*, skarga nr 11118/06; *Płaza p. Polsce*, skarga nr 18830/07; *Kijowski p. Polsce*, skarga nr 33829/07).

14. Rekompensata dla Zabuzan w kontekście Art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

Celem tego zadania Programu było wykonanie środków ogólnych zawartych w wyroku ETPCz z 28.09.2005 r. w sprawie *Broniowski p. Polsce* (skarga nr 31443/96) poprzez realizację ustawy z dnia 08.07.2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

ETPCz w wyroku pilotażowym z dnia 22.06.2004 r. w sprawie *Broniowski p. Polsce* wezwał Polskę do podjęcia środków o charakterze ogólnym w celu usunięcia systemowych nieprawidłowości związanych z niemożliwością realizacji tzw. uprawnień zabuzańskich mających swe podstawy w układach republikańskich. Konieczność podjęcia przez Polskę działań systemowych została powtórzona w wyroku z 28 września 2005 r. zatwierdzającym ugodę w sprawie *Broniowski p. Polsce*.

W celu realizacji postanowień pierwszego wyroku Rząd podjął działania na rzecz uchwalenia ustawy, która regulowałaby całościowo problem rekompensaty za mienie zabuzańskie. Dnia 08.07. 2005 r. została uchwalona przez Sejm ustawa o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, która uwzględniła nie tylko wnioski zawarte w wyroku Trybunału w Strasburgu, ale także postulaty płynące z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 15.12.2004 r.

Na podstawie wymienionej ustawy zostały wydane dwa rozporządzenia wykonawcze: rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 07.12.2005 r. w sprawie wzorów rejestrów zawierających dane dotyczące realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej polskiej oraz rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 20.12.2005 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Funduszu Rekompensacyjnego.

Osobami uprawnionymi do otrzymania rekompensaty są właściciele nieruchomości, którzy w dniu 01.09.1939 r. byli obywatelami polskimi i zamieszkiwali na terenach wschodnich RP, a następnie opuścili to terytorium i posiadają obywatelstwo polskie, a także ich spadkobiercy posiadający obywatelstwo polskie. Spadkobiercami uprawnionymi mogą być jedynie osoby fizyczne, spadkobiercy ustawowi lub testamentowi.

Zgodnie z ustawą z dnia 08.07.2005 r. potwierdzanie prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej należy do kompetencji właściwych wojewodów. Do zadań wojewodów należy również prowadzenie w formie elektronicznej rejestrów wojewódzkich zawierających dane dotyczące decyzji lub zaświadczeń potwierdzających prawo do rekompensaty, osób, którym te prawa przysługują oraz stanu i formy realizacji tych praw. Minister Skarbu Państwa, na podstawie danych przekazywanych z rejestrów wojewódzkich, prowadzi rejestr centralny oraz jest dysponentem Funduszu Rekompensacyjnego, z którego finansowane są wypłaty świadczeń. Minister Skarbu Państwa działa także jako organ odwoławczy od decyzji i postanowień wydanych w sprawach potwierdzenia prawa do rekompensaty przez właściwych wojewodów.

Wnioski w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty składane były do właściwych wojewodów w terminie do dnia 31.12.2008 r. Wg stanu na koniec stycznia 2011 r. w urzędach wojewódzkich znajdowało się 70 730 nierozpatrzonej wniosków w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty, w tym 43 696 przejętych ze starostw i urzędów rejonowych. Ogółem do końca stycznia 2011 r. wojewodowie, starostowie oraz kierownicy urzędów rejonowych wydali 20 246 decyzji i zaświadczeń potwierdzających prawo do rekompensaty na kwotę ok. 1 678,1 mln zł.

W sprawie *Broniowski p. Polsce* ETPCz po raz pierwszy umieścił w części operatywnej wyroku wskazówki dotyczące środków ogólnych, które pozwane państwo powinno przyjąć, aby naprawić systemowy problem zidentyfikowany w wyroku (por. Rezolucję Komitetu Ministrów (2004) 3 w sprawie wyroków ujawniających leżący u podstaw problem systemowy oraz Rekomendację(2004) 6 w sprawie ulepszania krajowych środków odwoławczych). ETPCz ponadto zdecydował o odroczeniu rozpoznania wszystkich podobnych spraw w oczekiwaniu na przyjęcie środków na poziomie

krajowym. W następstwie wyroku, Komitet Ministrów przyjął Rezolucję Tymczasową (2005) 58, w której wezwał władze polskie m.in. do zintensyfikowania wysiłków na rzecz zakończenia wymaganej reformy legislacyjnej oraz poprosił o wyczerpujący plan działań zmierzających do skutecznej implementacji przewidzianego mechanizmu odszkodowawczego. W maju 2005 roku polski parlament przyjął ustawę ustalającą górną granicę dla odszkodowania za własność zabużańską na wysokości 20 % jej wartości pierwotnej oraz realizującą prawo do odszkodowania poprzez aukcję ziem państwowych lub zapłatę pieniężną, w zależności od wyboru skarżącego (z sprawie szczegółów zob. Rezolucję Tymczasową (2005) 58). W ugodzie z 28.09.2005 roku Rząd zobowiązał się również do szybkiego zapewnienia skuteczności poprawionego mechanizmu kompensacyjnego.

W dwóch decyzjach dotyczących identycznego problemu, wydanych w grudniu 2007 r., ETPCz uznał w szczególności, że maksymalny poziom rekompensaty zapewnionej przez nowe uregulowanie z 2005 r. jest zgodny z wymogami EKPCz, oraz że procedury odszkodowawcze dostępne dla skarżących na podstawie powyższego prawa funkcjonowały skutecznie (zob. decyzje w sprawach *Wolkenberg i Inni p. Polsce*, nr 50003/99 i *Witkowska-Tobola p. Polsce*, nr 11208/02). Na bazie powyższych ustaleń ETPCz rozpoczął proces skreślenia spraw „klonowych” ze swej listy.

Po zbadaniu środków przyjętych przez pozwane państwo celem zapewnienia pełnej implementacji nowego mechanizmu kompensacyjnego dla Zabuzan, Komitet Ministrów zdecydował w marcu 2008 roku zakończyć swój nadzór nad wykonaniem niniejszej sprawy. Dnia 23 września 2008 r. ETPCz zdecydował o zamknięciu „procedury wyroku pilotażowego” zastosowanej w sprawie *Broniowski* i postanowił o skreśleniu 176 skarg dotyczących mienia zabużańskiego z listy swoich spraw (zob. decyzja *E.G. p. Polsce*, skarga nr 50425/99), zaś 30 września 2009 r. na 1065 posiedzeniu Komitetu Zastępców Ministrów została przyjęta rezolucja końcowa – CM/REsDH(2009)89 zamykająca procedurę wykonywania sprawy *Broniowski* przez Komitet Ministrów. W rezolucji w szczególności podkreślono fakt zakończenia procedury pilotażowej przez ETPCz ze względu na implementowanie na poziomie krajowym skutecznego systemu rekompensaty spełniającego wymóg proporcjonalności, przewidziany art. 1 Protokołu 1 do Konwencji.

W świetle powyższego oraz wobec tego iż od czasu wydania przez ETPCz decyzji zamykającej procedurę pilotażową w sprawie *Broniowski* nie wpłynęła do Rządu RP ani jedna skarga dotycząca problematyki mienia zabużańskiego należy przyjąć, iż niniejsze zadanie zostało w pełni zrealizowane.

15. Lokale mieszkalne w kontekście Art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

Działania podjęte w celu realizacji tego zadania Programu miały na celu wykonanie wyroków ETPCz z dnia 19.06.2006 r. (co do meritum) oraz 28.04.2008 r. (zatwierdzenie ugody) w sprawie *Hutten-Czapska p. Polsce* (nr skargi 35014/97). W wyroku z 2006 r. Trybunał orzekł, że regulacje ograniczające prawo właścicieli do swobodnego kształtowania wysokości pobieranych czynszów, swobodnego wypowiedzania umów najmu, nakładające nadmierne ciężary finansowe na właścicieli i nie przewidujące środków prawnych dla skompensowania strat poniesionych w związku z utrzymywaniem nieruchomości w należyтым stanie przy braku możliwości uzyskiwania zysku z najmu i braku pomocy państwa w finansowaniu koniecznych napraw, naruszają art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji. Trybunał jednocześnie uznał, że przedmiotowe naruszenie miało charakter systemowy i zobowiązał Rząd do wprowadzenia odpowiednich środków ogólnych, tj. zmian w polskim ustawodawstwie mieszkaniowym, a także wprowadzenia środka o charakterze kompensacyjnym, skierowanym bezpośrednio do właścicieli budynków objętych w przeszłości systemem czynszów regulowanych. Dodatkowo ETPCz zastosował tzw. procedurę pilotażową, odraczając rozpoznanie 26 podobnych spraw, które wpłynęły do Trybunału w latach 1997-2008, w oczekiwaniu na przyjęcie środków na poziomie krajowym.

Działania Rządu miały charakter kompleksowy i dążyły do zapewnienia sprawiedliwej równowagi pomiędzy interesami właścicieli, z ich prawem do pobierania pożytków z własności, oraz interesami najemców. Działania te obejmują w szczególności: 1) uregulowania dotyczące rynku najmu; 2) wspieranie poprawy stanu technicznego istniejących budynków mieszkalnych oraz 3) wspieranie tworzenia lokali socjalnych, noclegowni i domów dla bezdomnych.

Odnosnie uregulowań dotyczących rynku najmu przyjęto następujące rozwiązania w celu wyeliminowania niekorzystnych dla właścicieli regulacji:

- w ustawie z dnia 21.06.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego, w wyniku nowelizacji z dnia 15.12.2006 r., wprowadzono nowe przepisy dotyczące podwyższania czynszu, pozwalające właścicielowi na pokrycie kosztów należytego utrzymania, uzyskania zwrotu z inwestycji kapitałowych oraz otrzymywania godziwego zysku. Obecnie podwyżka czynszu, w wyniku której nie przekroczy on poziomu 3 % wartości odtworzeniowej lokalu, może nastąpić bez ograniczeń, po uprzednim wypowiedzeniu w terminie nie krótszym niż trzy miesiące. Natomiast podwyżka, w wyniku której wysokość czynszu przekroczy albo następuje z poziomu wyższego niż 3 % wartości odtworzeniowej lokalu, może nastąpić jedynie w uzasadnionych przypadkach. Uzasadnionym jest pobieranie przez właściciela czynszu na poziomie zapewniającym pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem lokalu, jak również zapewniającym zwrot zainwestowanego kapitału i zysk. Ponadto, podwyżkę czynszu uważa się za uzasadnioną w wysokości nieprzekraczającej w danym roku kalendarzowym średniorocznego wskaźnika wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w poprzednim roku kalendarzowym;
- przedmiotowa nowelizacja ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego wprowadza również nową definicję wydatków związanych z utrzymaniem lokalu, według której wydatki te są ustalane proporcjonalnie do powierzchni użytkowej lokalu w stosunku do powierzchni użytkowej wszystkich lokali w danym budynku i obejmują m.in. opłatę za użytkowanie wieczyste gruntu, podatek od nieruchomości oraz koszty utrzymania należytego stanu technicznego nieruchomości oraz przeprowadzonych remontów, zarządzania nieruchomością, utrzymania pomieszczeń wspólnego użytkowania, ubezpieczenia i in.;
- ponadto, nowelizacja z dnia 15.12.2006 r. wprowadza również zapis, iż odmowa zaakceptowania przez najemcę podwyżki czynszu uzasadnionej w świetle przepisów ustawy jest równoznaczna z rozwiązaniem najmu wraz z upływem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia. Z drugiej strony, najemca może wystąpić z powództwem cywilnym o stwierdzenie, że podwyżka czynszu była nieuzasadniona albo o stwierdzenie, że była uzasadniona, ale w innej wysokości;
- właściciele lokali mieszkalnych, w przypadku niedostarczenia przez gminę lokalu socjalnego osobie uprawnionej do niego z mocy wyroku sądowego o eksmisji, uzyskali prawo występowania z roszczeniem o odszkodowanie na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego, w związku z art. 417 Kodeksu cywilnego, w pełni pokrywające poniesione straty z tego tytułu;
- na podstawie nowelizacji z dnia 17.12.2009 r. ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego wprowadzona została instytucja tzw. najmu okazjonalnego, która umożliwia wynajmowanie wolnych lokali na zasadach rynkowych, bez ograniczeń dotyczących wysokości czynszu, rozwiązania stosunku najmu czy eksmisji. Najem okazjonalny ma zastosowanie do lokali mieszkalnych, których właścicielami są osoby fizyczne nie prowadzące działalności gospodarczej w zakresie wynajmowania lokali. Lokal oddawany jest w najem na podstawie umowy zawieranej na czas oznaczony, nie dłuższy niż 10 lat, a czynsz jest ustalony dowolnie w przedmiotowej umowie. Ponadto najemca zobowiązany jest do złożenia przed notariuszem oświadczenia o dobrowolnym

opuszczeniu lokalu po wygaśnięciu umowy, które, po nadaniu przez sąd klauzuli wykonalności, staje się tytułem egzekucyjnym, co zdecydowanie ułatwi ewentualną eksmisję;

- dniu 24.08.2007 r. została uchwalona nowelizacja ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw, wprowadzająca przepis nakładający na zarządców nieruchomości obowiązek przekazywania do gminy danych dotyczących czynszów najmu lokali mieszkalnych. Zmiana ta miała na celu wprowadzenie systemu informacji o wysokości czynszów w Polsce, tzw. „lustra czynszowego”. System ten jest instrumentem pomocniczym, pozwalającym sądom na kontrolę podstaw ustalania czynszów oraz ich podwyżek.

W celu wspierania poprawy stanu technicznego istniejących budynków mieszkalnych przyjęta została ustawa z dnia 21.11.2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów (Dz. U. Nr 223, poz. 1459, z późn. zm.). Ustawa ta została następnie w dniu 5 marca 2010 r. znowelizowana na podstawie uwag co do jej praktycznego stosowania. Ustawa obejmuje rozwiązania dotyczące wspierania przedsięwzięć termomodernizacyjnych, remontowych oraz wprowadza dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym w postaci premii kompensacyjnej. **Premia kompensacyjna jest środkiem o charakterze odszkodowawczym i ma na celu zrekompensowanie strat poniesionych przez właścicieli budynków czynszowych objętych reżimem czynszów regulowanych w okresie od 12.11.1994 r. do 25.04.2005 r. poprzez refinansowanie całości lub części kosztów zrealizowanych przez nich inwestycji remontowych w tych budynkach.** Założeniem było skierowanie środków publicznych na przywrócenie wartości nieruchomości do poziomu, jaki jej właściciel mógłby osiągnąć utrzymując budynek w stanie nie pogorszonym, gdyby nie tryb, w jakim został nawiązany jeszcze w okresie PRL najem należących do niego lokali. Z premii kompensacyjnej można korzystać w następujący sposób:

- krąg podmiotów uprawnionych do ubiegania się o premię kompensacyjną stanowią właściciele, ich spadkobiercy lub wszyscy współwłaściciele budynku mieszkalnego lub jego części z co najmniej jednym lokalem kwaterunkowym, którzy w dniu 25.04.2005 r. byli właścicielem/współwłaścicielem tego budynku lub są spadkobiercami takich osób;
- z premii kompensacyjnej można korzystać w dwojaki sposób: 1) na zasadach ogólnych, określonych w art. 12 ust. 2-3 ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów – w tym przypadku przedsięwzięcie remontowe finansowane jest z kredytu zaciągniętego w banku kredytującym, zaś inwestor wniosek o przyznanie premii kompensacyjnej wraz z wnioskiem o przyznanie premii remontowej składa w Banku Gospodarstwa Krajowego za pośrednictwem banku kredytującego – w tym przypadku premia kompensacyjna nie występuje samodzielnie, gdyż jest traktowana jako dodatkowe wsparcie dla prywatnych właścicieli budynków czynszowych, przyznawane łącznie z premią remontową oraz 2) na zasadach uproszczonych, określonych w art. 12 ust. 4 ustawy, wprowadzonych nowelizacją z 05.03.2010 r., – w tym przypadku przedsięwzięcie remontowe finansowane jest z dowolnych środków własnych inwestora (nie ma wymogu zaciągnięcia kredytu w banku kredytującym), zaś wniosek o przyznanie premii kompensacyjnej składany jest bezpośrednio w Banku Gospodarstwa Krajowego – premia kompensacyjna występuje tu samodzielnie i niezależnie od premii remontowej, nie wyklucza jednak możliwości ubiegania się o nią w przypadku późniejszego realizowania przedsięwzięcia remontowego. System uproszczony jest mniej sformalizowany, szybszy i umożliwia skorzystanie z premii kompensacyjnej bez konieczności prowadzenia prac remontowych czy termomodernizacyjnych na większą skalę (z uwagi na brak wymogów co do minimalnej wartości przedsięwzięcia);
- ponadto, celu ułatwienia ustalenia uprawnień do premii kompensacyjnej, złożenia właściwego wniosku czy obliczenia kwoty premii, stworzone zostało wsparcie informatyczne dostępne dla każdego zainteresowanego na stronie internetowej Banku Gospodarstwa Krajowego, gdzie po wprowadzeniu podstawowych danych z łatwością można wyliczyć wartość premii kompensacyjnej za pomocą specjalnego kalkulatora.

W zakresie wspierania tworzenia lokali socjalnych, zintensyfikowane zostały działania ułatwiające gminom pozyskiwanie lokali mieszkalnych dla gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz wywiązywanie się z obowiązku dostarczania lokali socjalnych, poprzez wprowadzenie następujących regulacji:

- w oparciu o ustawę z dnia 29.04.2004 r. o finansowym wsparciu tworzenia w latach 2004-2006 lokali socjalnych, noclegowni i domów dla bezdomnych, zrealizowany został tzw. pilotażowy program budowy domów socjalnych. W jego ramach finansowe wsparcie w wysokości 35 % kosztów inwestycji otrzymały gminy budujące lub adaptujące i remontujące budynki przeznaczone na lokale socjalne. Obecnie pomoc państwa w tworzeniu lokali socjalnych jest realizowana na podstawie ustawy z dnia 08.12.2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych, która określa zasady ubiegania się o finansowe wsparcie z budżetu państwa przez podmioty, do których ustawowych lub statutowych zadań należy zapewnienie schronienia lub mieszkania potrzebującym;
- na podstawie nowelizacji z dnia 17.12.2009 r. ustawy o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych wprowadzono możliwość pozyskania przez gminy, przy pomocy finansowej z budżetu państwa, mieszkań komunalnych nie posiadających statusu lokali socjalnych, zwiększono maksymalny poziom finansowego wsparcia, o jakie mogą ubiegać się wnioskodawcy do 30-50 % kosztów przedsięwzięcia (przed nowelizacją: 20-40 %) oraz przewidziano możliwość zakupu i refinansowania kosztów zakupu także całych budynków mieszkalnych (a nie tylko zakup poszczególnych lokali).

W celu oceny skuteczności działań Rządu RP w zakresie wykonania wyroków w sprawie *Hutten-Czapska*, ETPCz rozpatrzył dwie podobne sprawy spośród 26 odroczonej: *Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi p. Polsce* (reprezentujące początkowo 239, później 96 właścicieli; nr skargi 3485/02) oraz *Piotrowski p. Polsce* (nr skargi 27910/07). W swoich dwóch decyzjach z dnia 08.03.2011 r. Trybunał uznał, że z uwagi na pozytywną ocenę ogólnych rozwiązań przyjętych przez Polskę oraz mechanizmu zadośćuczynienia w postaci premii kompensacyjnej, kwestia leżąca u podstaw tych skarg oraz im podobnych została rozwiązana. Na bazie powyższych ustaleń ETPCz zamknął procedurę wyroku pilotażowego oraz skreślił wszystkie odroczone sprawy dotyczące czynszów regulowanych z listy spraw. Następnie, w czerwcu 2011 r. Komitet Ministrów, w świetle faktu, iż procedura wyroku pilotażowego została zakończona, zadecydował o przeniesieniu sprawy do nadzoru w procedurze standardowej.

Należy jednak zwrócić uwagę, iż ETPCz zamykając 08.03.2011 r. procedurę wyroku pilotażowego pozostawił dwie kwestie do oceny Komitetowi Ministrów w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń, mianowicie efekt funkcjonowania instytucji najmu okazjonalnego w stosunku do właścicieli nieruchomości oraz kwestię daty zamykającej, od której uzależniony jest zakres podmiotów uprawnionych do premii kompensacyjnej, tj. 25.04. 2005 r. – dzień wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19.04.2005 r. uwalniającego czynsze (wg Rządu tego dnia przestał obowiązywać system czynszów regulowanych, podczas gdy ETPCz uważa, że jego efekty trwały dalej).

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za wykonany.

16. Udogodnienia dla osób niepełnosprawnych w wyborach w kontekście Art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji.

Ustawa z 05.01.2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2011 r. Nr 21, poz. 112 z późn. zm.) – jako jednolita regulacja wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, do

organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast – wprowadza szereg udogodnień dla wyborców niepełnosprawnych w każdym przypadku realizacji prawa wyborczego. Kodeks wyborczy wprowadza m.in. następujące udogodnienia dla osób niepełnosprawnych:

- dostosowaną do potrzeb informację wyborczą udzielaną również telefonicznie, drogą elektroniczną oraz w alfabecie Braille’a;
- głosowanie korespondencyjne oraz przez pełnomocników;
- głosowanie z wykorzystaniem nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a.

Regulacje kodeksowe dotyczące dostosowania lokali wyborczych w przedmiotowym zakresie zostały sprecyzowane w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. 2011 r. Nr 158 poz. 938), które przewiduje m.in.:

- zorganizowanie lokali wyborczych na parterze budynku bez barier architektonicznych albo wyposażonego w podjazdy lub inne urządzenia umożliwiające samodzielne dotarcie do niego wyborcom niepełnosprawnym;
- wyznaczenie co najmniej jednego miejsca zapewniającego tajność głosowania wyborcom niepełnosprawnym, dostosowanego do potrzeb wyborców niepełnosprawnych;
- szczegółowe wymogi dotyczące szerokości przejść, drzwi oraz ustawienia urny.

Nowelizacja prawa wyborczego stanowi dostosowanie polskich standardów w zakresie realizacji tego prawa w kierunku wskazanym przez Trybunał w decyzji z 11.04.2006 r. w sprawie Mółka p. Polsce (skarga nr 56550/00), w której skarżący podnosił naruszenie prawa do udziału w wyborach. Mimo przybycia do lokalu wyborczego skarżący nie mógł wziąć udziału w wyborach z uwagi na brak podjazdu dla wózków inwalidzkich. Choć skarga została uznana za niedopuszczalną, Trybunał wskazał na obowiązek państw stron Konwencji zagwarantowania uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu publicznym.

Wprowadzone przepisy dostosowują standardy polskie do rozwiązań obowiązujących w innych państwach Unii Europejskiej oraz stanowią realizację zasady powszechności udziału osób niepełnosprawnych w wyborach, zagwarantowaną art. 62 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. Mając to wszystko na uwadze należy uznać, że postulaty Programu Działań Rządu z 17.05.2007 r. dotyczące realizacji przez osoby niepełnosprawne praw wyborczych zostały w pełni zrealizowane.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za wykonany.

III. Upowszechnianie wiedzy na temat Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Działania edukacyjne w społeczeństwie oraz upowszechnianie standardów praw człowieka wśród organów, sądów i instytucji.

Wybrane wyroki Trybunału, po przetłumaczeniu na język polski są na bieżąco umieszczane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości www.ms.gov.pl. Dodatkowo Ministerstwo Sprawiedliwości od 22.06.2012 r. rozpoczęło publikowanie polskich przekładów materiałów informacyjnych Trybunału – „The Court’s Factsheets” (<http://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/opracowania-i-analizy-standardy-w-zakresie-ochrony-praw-czlowieka/wybrane-zestawienia-tematyczne-orzecznictwa-etpcz/>).

Resort sprawiedliwości rozpowszechnia również przekłady wyroków wśród pracowników wymiaru sprawiedliwości, organów ścigania i innych właściwych podmiotów.

Przykładowo w kwestii wyroków, w których stwierdzono przewlekłość tymczasowego aresztowania w Ministerstwo Sprawiedliwości wysłało pismo skierowane do prezesów sądów apelacyjnych, zawierające analizę orzecznictwa Trybunału dotyczącego wymogów w zakresie przesłanek umieszczenia i przetrzymywania osób w areszcie tymczasowym w oczekiwaniu na proces. W piśmie podkreślono, że przesłanki wymienione w art. 258 § 2 kodeksu postępowania karnego nie mogą uzasadniać przetrzymywania kogoś w areszcie tymczasowym przez długi okres.

Ponadto Ministerstwo Sprawiedliwości rozesało okólnik zwracający uwagę sądom oraz prokuratorom na znaczenie uzasadnień postanowień o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztu.

Problematyka stosowania tymczasowego aresztowania, również w świetle standardów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, stanowi część szkolenia wstępnego wszystkich sędziów i prokuratorów. W trakcie szkoleń omawiane są wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (m.in. wyrok w sprawie Kauczor), Rezolucja Tymczasowa Komitetu Ministrów Rady Europy (KM/Res DH(2007)75) oraz Memorandum Komisarza Praw Człowieka Rady Europy z 20/06/2007 do Rządu RP (wezwanie do dokonania przeglądu praktyki stosowania tymczasowego aresztowania i wskazanie na potrzebę wzmoczenia szkolenia sędziów i prokuratorów w zakresie konwencyjnych standardów aresztowania). Prowadzone są również szkolenia dla praktykujących sędziów i prokuratorów.

W chwili obecnej szkolenia z zakresu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dla sędziów i prokuratorów organizowane są przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury w ramach szkoleń wstępnych oraz szkoleń ustawicznych.

Ponadto, od 2012 r. Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury rozpoczęła dodatkowo systemowe szkolenia z zakresu praw człowieka, którymi docelowo mają zostać objęci wszyscy sędziowie sądów powszechnych w Polsce. Szkolenia będą prowadzone dwutorowo:

- szkolenia „ogólne” (skierowane do wszystkich sędziów), mające na celu zapoznanie ich z podstawami funkcjonowania systemu konwencyjnego oraz problematyką najczęściej pojawiającą się w orzecznictwie Trybunału w Strasburgu w sprawach przeciwko Polsce (w tym tzw. problemów strukturalnych);
- szkolenia „szczegółowe” (skierowane do sędziów „konsultantów”), omawiające poszczególne zagadnienia z danej dziedziny prawa, pojawiające się w orzecznictwie Trybunału w Strasburgu, nie tylko w sprawach polskich.

Przewidywany zakres szkoleń obejmuje m.in. ogólną wiedzę na temat Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, postępowanie ze skargą skierowaną do Trybunału, relacje między remedium krajowym a konwencyjnym, najczęściej pojawiające się kwestie w sprawach dotyczących Polski (m.in. problematyka długości i podstaw stosowania tymczasowego aresztowania oraz warunków odbywania tymczasowego aresztowania i kary pozbawienia wolności, przewlekłość postępowania sądowego i błędy popełniane przez polskie sądy przy stosowaniu krajowego skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, a także inne przypadki naruszenia prawa do sądu, zagwarantowanego w art. 6 Konwencji).

W odniesieniu do kontynuowania działań nadzorczych należy zauważyć, iż w postępowaniu sądowym długość tymczasowych aresztowań jest stale monitorowana przez prezesów sądów okręgowych

i apelacyjnych. Należy przy tym podkreślić, że we wszystkich sprawach, w których łączny czas tymczasowego aresztowania przekracza 2 lata stosowany jest nadzór administracyjny sprawowany przez prezesów sądów apelacyjnych, którzy zostali zobligowani do przesyłania do Ministerstwa Sprawiedliwości kwartalnych sprawozdań z przebiegu tego nadzoru. Działania nadzorcze są również kontynuowane w odniesieniu do postępowań przygotowawczych.

W dniu 19 października 2012 r. odbędzie się kolejna, już szósta edycja *Seminarium Warszawskiego*, poświęconego ochronie praw człowieka i orzecznictwu Europejskiego Trybunału

Praw Człowieka. Seminarium jest corocznym wydarzeniem organizowanym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych we współpracy z instytucjami krajowymi i zagranicznymi. Stanowi ono międzynarodowe forum wymiany doświadczeń kadry naukowej oraz praktyków związanych z działalnością Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Tegoroczne Seminarium zostanie poświęcone stosowaniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w krajowym systemie prawnym i będzie skierowane głównie do przedstawicieli krajowego środowiska prawniczego.

Działania w zakresie upowszechniania wiedzy na temat Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka systematycznie podejmuje również i Prokuratura Generalna. I tak np. w lipcu 2012 r. rozpowszechniła ona wśród prokuratorów opracowanie omawiające główne problemy wyroków ETPCz dotyczących praw więźniów w Polsce. Z kolei w dniu 7 listopada 2012 r. Prokurator Generalny organizuje seminarium pt. „Przewlekłość tymczasowego aresztowania w Polsce w świetle europejskich standardów ochrony praw człowieka”, w którym udział wezmą prokuratorzy, sędziowie, adwokaci i przedstawiciele organizacji pozarządowych. Szkolenia z zakresu praw człowieka są ponadto organizowane przez Prokuraturę Generalną w formie wideokonferencji, umożliwiających jednoczesny odbiór wykładu w dwudziestu jednostkach prokuratury na terenie kraju.

Odnosząc się do rozpowszechniania standardów międzynarodowych należy odnotować, iż polskie władze przetłumaczyły Zalecenie Rec(2006)13 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie stosowania tymczasowego aresztowania, warunków w jakich się ono odbywa oraz zapewnienia zabezpieczeń przeciwko nadużyciom, które zostało już opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz rozpowszechnione wśród sędziów a przez Prokuraturę Generalną wśród prokuratorów.

„W związku z realizacją Programu działań w sprawie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka również wśród policjantów rozpowszechniana jest wiedza na temat Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i wynikających z nich standardów prawidłowego działania funkcjonariuszy Policji. Orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące działań polskiej Policji opracowywane są przez pełnomocników komendantów szkół Policji ds. ochrony praw człowieka do formy zwięzłego materiału informacyjno-szkoleniowego. Ww. materiał omawiany jest następnie na zajęciach ze słuchaczami szkół policyjnych, a także przesyłany jest do komend wojewódzkich Policji i Komendy Stołecznej Policji, gdzie pełnomocnicy komendantów wojewódzkich i Komendanta Stołecznego Policji ds. ochrony praw człowieka zapoznają z nim policjantów jednostek terenowych w ramach lokalnego doskonalenia zawodowego.

Ponadto, przedmiotowe opracowania zamieszczane są na stronie internetowej Informacyjnego Serwisu Policyjnego (www.isp.policja.pl) oraz na stronach internetowych komend wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji w zakładkach pełnomocników ds. ochrony praw człowieka. Publikacje dotyczące wyroków ETPC wraz z komentarzem ukazywały się również w miesięczniku „Policja 997”.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za realizowany na bieżąco.

IV. Instrumenty międzynarodowe

1. Europejskie porozumienie w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka z 05.03.1996 r.

Zadanie zakończone – 27.07.2012 r. wejdzie w życie ustawa o ratyfikacji Porozumienia europejskiego w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, sporządzonego w Strasburgu dnia 05.03.1996 r.

Europejskie Porozumienie w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka zostało sporządzone 5 marca 1996 r. w Strasburgu i weszło w życie 01.01.1999 r. Zastępuje ono Porozumienie Europejskie z dnia 06.05.1969 r. w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejską Komisją oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, które straciło aktualność w związku z uchwaleniem Protokołu nr 11 do Konwencji o ochronie praw człowieka, ustanawiającym jednolity Trybunał Praw Człowieka.

Porozumienie z 1996 r. dotyczy praw osób uczestniczących w postępowaniu przed ETPCz w Strasburgu, takich jak strony, przedstawiciele lub doradcy, a także świadkowie, biegli i inne osoby wezwane przez Trybunał do uczestnictwa w postępowaniu. Wyżej wymienionym osobom przyznaje się immunitet procesowy w zakresie składanych oświadczeń pisemnych i ustnych oraz wszelkich dokumentów i dowodów przedstawianych Trybunałowi oraz gwarantuje ochronę prawną związaną z podróżą odbyłą w celu uczestnictwa w postępowaniu przed Trybunałem.

Porozumienie zostało podpisane 02.04.2008 r. przez Stałego Przedstawiciela RP przy Radzie Europy, 21.02.2012 r. do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów skierowany został wniosek o ratyfikację w trybie art. 89 Konstytucji, tj. za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie. Prezes Rady Ministrów 29.03.2012 r. przedstawił Marszałkowi Sejmu RP projekt ustawy o ratyfikacji Porozumienia.

Uchwałą z 14.06.2012 r. Senat, po rozpatrzeniu uchwalonej przez Sejm na posiedzeniu w dniu 25.05.2012 r. ustawy o ratyfikacji Porozumienia, przyjął tekst bez poprawek. Ustawa została podpisana przez Prezydenta i ogłoszona w Dzienniku Ustaw 12.07.2012 r., wejdzie w życie po upływie 14 dni.

W świetle powyższego ten punkt Programu należy uznać za wykonany.

2. Inicjatywa opracowania Protokołu do Konwencji dotyczącego gwarancji praw ofiar przestępstw w postępowaniach karnych

Inicjatywa opracowania Protokołu do Konwencji dotyczącego gwarancji praw ofiar przestępstw w postępowaniu karnym pojawiła się około 2004 r. w ówczesnym Wydziale Praw człowieka Departamentu Prawno-Traktatowego. W 2007 r. została opracowana wstępna opinia i założenia dotyczące ww. Protokołu. Z inicjatywy Ministerstwa Spraw Zagranicznych powołano specjalną międzyresortową grupę roboczą w ramach Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, która miała się zająć przygotowaniem stosownych propozycji. Jednakże ze względu na priorytetowe działania w zakresie realizacji Programu, jakim jest wykonywanie wyroków ETPCz, realizacja ww. inicjatywy zeszła na dalszy plan i w efekcie nie była kontynuowana.

Jednocześnie nadmienić należy, iż Prokuratura Generalna deklaruje gotowość współpracy i podzielenia się swoimi doświadczeniami w tym zakresie. W dniu 21 grudnia 2011 r. Prokurator Generalny wydał bowiem wytyczne dotyczące zasad postępowania prokuratorów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, które powołują się zarówno na ustawodawstwo krajowe (m.in. ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie), jak i na prawodawstwo europejskie (decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej nr 2001/220/WSiSW oraz rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy nr R(85)4, R(90)2, R(97)13 i Rec.(2006)8). Prokurator Generalny powołał ponadto Zespół

Doradców do spraw Ofiar Przestępstw, w skład którego wchodzi naukowcy reprezentujący różne dyscypliny. Przedstawiciel Prokuratury Generalnej (prok. dr Lidia Mazowiecka, autorka szeregu publikacji poświęconych prawom ofiar) bierze udział w pracach Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, powołanym przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Prokuratura Generalna organizuje również cykliczne konferencje poświęcone prawom ofiar.

V. Współpraca Ministrów

W okresie sprawozdawczym Ministrowie współpracowali przy wypracowywaniu stanowisk Rządu RP w odniesieniu do komunikowanych skarg oraz przy wykonywaniu wyroków ETPCz zgodnie z właściwością Ministra Spraw Zagranicznych.

Na wiosek Ministra Spraw Zagranicznych poszczególni ministrowie przekazywali informacje, dokumenty i wyjaśnienia związane z przygotowaniem stanowiska Rządu w sprawie skarg przeciwko Polsce. Minister SZ informował pozostałych Ministrów o szczególnie istotnych skargach komunikowanych przez Trybunał, mających znaczenie dla krajowego prawa i praktyki.

Na podstawie Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 r. w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zespół) zmienionego Zarządzeniem Nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 r. (dalej Zarządzenie) powołano Zespół do spraw ETPCz, który regularnie spotyka się na posiedzeniach plenarnych oraz na posiedzeniach w ramach grup roboczych. W skład takich grup wchodzi tylko przedstawiciele tych resortów, czy instytucji, które ze względu na swoją właściwość są zainteresowane wykonaniem danego wyroku. Podczas takich posiedzeń omawiana jest strategia wykonywania wyroków ETPCz. Dodatkowo Zespół w trybie obiegowym uzgadnia plany działania Rządu ws. wykonywania poszczególnych wyroków.

Kontynuowana jest również stała współpraca z Ministerstwem Sprawiedliwości, które opiniuje niemal wszystkie skargi zakomunikowane stronie rządowej dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, w szczególności przewlekłości postępowań karnych i cywilnych.

W procesie współpracy uczestniczą również i inne organy, w tym Prokuratura Generalna, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Kancelarie Sejmu i Senatu.

VI. Realizacja Programu Działań Rządu

Zgodnie z założeniami programu w ww. punkcie Ministrowie realizowali go według swojej właściwości, starając się w miarę możliwości przestrzegać terminów w nim wskazanych. Ewentualne koszty związane z realizacją Programu były również w miarę możliwości finansowane w ramach budżetów podmiotów wykonujących Program.

Minister Spraw Zagranicznych udzielał pozostałym ministrom wsparcia w realizacji Programu, przekazując niezbędne wyjaśnienia oraz przedstawiając niezbędne sugestie wynikające z orzeczeń ETPCz wobec Polski.

Właściwi Ministrowie informowali Ministra Spraw Zagranicznych o działaniach podejmowanych w ramach realizacji Programu oraz o ewentualnych przeszkodach w jego wykonaniu. Opracowywali projekty stosownych zmian prawnych niezbędnych w celu wykonania poszczególnych wyroków ETPCz. Po utworzeniu Zespołu kwestie te były omawiane podczas jego posiedzeń plenarnych oraz w grupach roboczych. Zespół wypracowywał również propozycje rozwiązań w przypadku pojawienia się przeszkód w realizacji Programu.

VII. Wnioski

Biorąc pod uwagę powyższe informacje dotyczące działań podjętych przez Rząd w celu wykonania zawartych w Programie wyroków ETPCz, a co za tym idzie rozwiązania zidentyfikowanych w nich problemów systemowych oraz kwestii incydentalnych, należy uznać, iż zadania wynikające z Programu w przeważającej większości zostały wykonane.

Pomimo, iż w niektórych kwestiach wykonywanie jeszcze się nie zakończyło, to jednak osiągnięto znaczny postęp i jest na bieżąco monitorowane. Ponadto kontynuowanie działań w tym zakresie wynika aktualnie z faktu wydania przez Trybunał wyroków w nowych sprawach, w których zidentyfikowano te same problemy jednakże wzięto pod uwagę ich inne aspekty (chodzi głównie o naruszenia Konwencji z powodu przewlekłości postępowań sądowych i tymczasowych aresztowań). Komitet Ministrów przyznał bowiem niejednokrotnie, iż w wykonywaniu wyroków z zakresu tego typu spraw Polska poczyniła znaczne postępy.

Mając na uwadze powyższe, zasadne wydaje się zamknięcie realizacji Programu, a co za tym idzie zmiana Zarządzenia nr 73. Zmiana ta miałaby głównie na celu uregulowanie pracy Zespołu w zakresie wykonywania wyroków ETPCz w systemie polegającym na bieżącym wykonywaniu i sprawozdawczości w cyklach rocznych bez konieczności opracowywania kolejnego Programu. Jednocześnie Zespół nadal monitorowałby kwestie uznane w niniejszym raporcie za wciąż wymagające zarówno działań jak i analiz.

Załącznik:

1. Informacja o stanie tymczasowych aresztowań w sprawie Trzaska i 151 innych sprawach wg stanu na dzień 21 listopada 2011 r.

Załącznik nr 1**Informacja o stanie tymczasowych aresztowań w sprawie Trzaska i 151 innych sprawach wg stanu na dzień 21 listopada 2011 r.**

Nazwa sprawy	Nr sprawy	Wyrok z dnia	Ostateczny w dniu	Stan tymczasowego aresztowania
Trzaska	25792/94	11//07/2000	11/07/2000	kara pozbawienia wolności
Jabłoński	33492/96	21/12/2000	21/12/2000	kara pozbawienia wolności

2001

Łłowiecki	27504/95	04/10/2001	04/01/2002	kara pozbawienia wolności
Kreps	34097/96	26/07/2001	26/10/2001	kara pozbawienia wolności
Olstowski	34052/96	15/11/2001	15/02/2002	zwolniony
Szeloch	33079/96	22/02/2001	22/05/2001	kara pozbawienia wolności

2004

D.P.	34221/96	20/01/2004	20/04/2004	kara pozbawienia wolności
G.K.	38816/97	20/01/2004	20/04/2004	kara pozbawienia wolności
J.G.	36258/97	06/04/2004	06/07/2004	kara pozbawienia wolności
Paszkowski	42643/98	28/10/2004	28/01/2005	zwolniony
Wesołowski	29687/96	22/06/2004	22/09/2004	zwolniony

2005

Bagiński	37444/97	11/10/2005	11/01/2006	kara pozbawienia wolności
Chodecki	49929/99	26/04/2005	26/07/2005	kara pozbawienia wolności
Czarnecki	75112/01	28/07/2005	28/10/2005	zwolniony
Górski	28904/02	04/10/2005	15/02/2006	zwolniony
Jarzyński	15479/02	04/10/2005	04/01/2006	zwolniony
Kankowski	10268/03	04/10/2005	04/01/2006	zwolniony
Kozłowski	31575/03	13/12/2005	13/03/2006	zwolniony
Krawczak	17732/03	04/10/2005	04/01/2006	zwolniony
Łatasiewicz	44722/98	23/06/2005	23/09/2005	zwolniony
Skroboł	44165/98	13/09/2005	13/12/2005	zwolniony

2006

Adamiak	20758/03	19/12/2006	19/03/2007	zwolniony
Celejewski	17584/04	04/05/2006	04/08/2006	kara pozbawienia wolności
Depa	62324/00	12/12/2006	12/03/2007	kara pozbawienia wolności
Dolański	6334/02	19/12/2006	19/03/2007	kara pozbawienia wolności
Dombek	75107/01	12/12/2006	12/03/2007	kara pozbawienia wolności
Drabek	5270/04	20/06/2006	20/09/2006	kara pozbawienia wolności
Duda	67016/01	19/12/2006	19/03/2007	kara pozbawienia wolności

Gofek	31330/02	25/04/2006	25/07/2006	kara pozbawienia wolności
Harazin	38227/02	10/01/2006	10/04/2006	zwolniony
Hass	2782/04	07/11/2006	07/02/2007	zwolniony
Jaworski	25715/02	28/03/2006	28/06/2006	zwolniony
Kozik	25501/02	18/07/2006	18/10/2006	kara pozbawienia wolności
Kubicz	16535/02	28/03/2006	28/06/2006	kara pozbawienia wolności
Kuc Piotr	37766/02	19/12/2006	19/03/2007	kara pozbawienia wolności
Lachowski	27556/03	05/12/2006	05/03/2007	zwolniony
Leszczak	36576/03	07/03/2006	07/06/2006	zwolniony
Malik	57477/00	04/04/2006	04/07/2006	kara pozbawienia wolności
Osuch	31246/02	14/11/2006	14/02/2007	kara pozbawienia wolności
Pasiński	6356/04	20/06/2006	23/10/2006	kara pozbawienia wolności
Stemplewski	30019/03	24/10/2006	24/01/2007	kara pozbawienia wolności
Stenka	3675/03	31/10/2006	31/01/2007	kara pozbawienia wolności
Świerzko	9013/02	10/01/2006	10/04/2006	zwolniony
Telecki	56552/00	06/07/2006	06/10/2006	kara pozbawienia wolności
Trzciałkowski	26918/02	28/11/2006	28/02/2007	kara pozbawienia wolności
Żak	31999/03	24/10/2006	24/01/2007	zwolniony
Zastona	25301/02	10/10/2006	10/01/2007	zwolniony
Zborowski	13532/03	31/10/2006	31/01/2007	kara pozbawienia wolności
Zych	28730/02	24/10/2006	24/01/2007	zwolniony

2007

Banasiak	3158/06	23/10/2007	23/01/2008	kara pozbawienia wolności
Bobryk	20005/04	09/10/2007	09/01/2008	kara pozbawienia wolności
Górecka	41230/04	23/10/2007	23/01/2008	kara pozbawienia wolności
Kąkol	3994/03	06/09/2007	06/12/2007	zwolniony
Kaszczyniec	59526/00	22/05/2007	22/08/2007	zwolniony
Krowiak	12786/02	16/10/2007	16/01/2008	zwolniony
Kuc	73102/01	17/07/2007	10/12/2007	kara pozbawienia wolności
Kwiatek	20204/02	06/02/2007	06/05/2007	kara pozbawienia wolności
Kwiatkowski	20200/02	12/04/2007	12/07/2007	kara pozbawienia wolności
Lewandowski	29437/02	03/07/2007	03/10/2007	kara pozbawienia wolności
Lyp	25135/04	13/11/2007	13/02/2008	kara pozbawienia wolności
Michalak Zenon	16864/02	18/09/2007	18/12/2007	zwolniony
Miszhurka	39437/03	06/09/2007	04/08/2006	zwolniony
Mucha	32849/04	06/09/2007	06/12/2007	kara pozbawienia wolności
Niećko	3500/04	16/10/2007	16/01/2008	kara pozbawienia wolności
Owczar	34117/02	18/09/2007	18/12/2007	zwolniony
Polakowski	4657/02	31/05/2007	31/08/2007	zwolniony
Rojek	15969/06	22/05/2007	22/08/2007	zwolniony
Rubacha	5608/04	12/06/2007	12/09/2007	kara pozbawienia wolności
Ryckie	19583/05	30/01/2007	30/04/2007	kara pozbawienia wolności
Schmalz	19177/03	06/09/2007	06/12/2007	zwolniony

Skalski	28031/06	09/10/2007	09/01/2008	zwolniony
Sojka	15363/05	04/12/2007	04/03/2008	kara pozbawienia wolności
Stankiewicz	29386/03	17/01/2007	04/06/2008	zwolniony
Święcicki	25490/03	12/04/2007	12/07/2007	kara pozbawienia wolności
Szadejko	39031/05	24/04/2007	24/07/2007	zwolniony
Szmajchel	21541/03	17/07/2007	17/10/2007	kara pozbawienia wolności
Szwec	45027/06	04/12/2007	04/03/2008	zwolniony
Tonderys	14382/04	10/07/2007	10/10/2007	kara pozbawienia wolności
Trznadel	26876/03	16/01/2007	16/04/2007	kara pozbawienia wolności
Wedekind	26110/04	23/10/2007	23/01/2008	kara pozbawienia wolności
Wedler	44115/98	16/01/2007	16/04/2007	zwolniony
Wolf	15667/03	16/01/2007	16/04/2007	kara pozbawienia wolności
Zwierz	39205/04	06/11/2007	06/02/2008	kara pozbawienia wolności

2008

Bereza	38713/06	01/04/2008	01/07/2008	zwolniony
Choumakov	33868/05	29/07/2008	29/10/2008	kara pozbawienia wolności
Cynarski	30049/06	04/11/2008	04/02/2009	zwolniony
Czuwara	36250/06	29/07/2008	26/01/2009	zwolniony
Drozдовs	35367/05	22/07/2008	22/10/2008	zwolniony
Gracki	14224/05	29/01/2008	29/04/2008	kara pozbawienia wolności
Gulczyński	33176/06	02/12/2008	02/03/2009	kara pozbawienia wolności
Guziuk	39469/02	21/10/2008	06/04/2009	kara pozbawienia wolności
Hagen	7478/03	14/10/2008	14/01/2009	kara pozbawienia wolności
Jabłoński Mirosław	33985/05	08/07/2008	01/12/2008	kara pozbawienia wolności
Jakubiak Jarosław	39595/05	03/06/2008	03/09/2008	kara pozbawienia wolności
Janicki	35831/06	02/12/2008	02/03/2009	zwolniony
Kachel	22930/05	23/09/2008	06/04/2009	kara pozbawienia wolności
Konrad	33374/05	08/07/2008	08/10/2008	zwolniony
Korzeb	39586/03	20/05/2008	20/08/2008	kara pozbawienia wolności
Kowalczyk	44131/05	01/07/2008	01/10/2008	zwolniony
Kubik	12848/03	29/01/2008	29/04/2008	zwolniony
Kucharski	51521/99	03/06/2008	03/09/2008	zwolniony
Kurczewski	18157/04	22/01/2008	22/04/2008	zwolniony
Makowski	41012/05	22/07/2008	22/10/2008	zwolniony
Marchowski	10273/02	08/07/2008	08/10/2008	zwolniony
Marczuk	4646/02	08/01/2008	08/04/2008	zwolniony
Marecki	20834/02	02/12/2008	02/03/2009	zwolniony
Markoń	2697/06	30/09/2008	30/12/2008	kara pozbawienia wolności
Muszyński	24613/04	13/11/2008	06/04/2009	kara pozbawienia wolności
Piotrowski	45217/06	20/05/2008	20/08/2008	zwolniony
Pisarkiewicz	18967/02	22/01/2008	22/04/2008	dead
Pyrak	54476/00	12/02/2008	12/05/2008	zwolniony
Rochała	14613/02	29/01/2008	29/04/2008	kara pozbawienia wolności

Zięba	4959/04	03/06/2008	03/09/2008	zwolniony
-------	---------	------------	------------	-----------

2009

Družkowski	24676/07	01/12/2009	01/03/2010	kara pozbawienia wolności
Dyller	39842/05	07/07/2009	07/10/2009	zwolniony
Figas	7883/07	23/06/2009	23/09/2009	kara pozbawienia wolności
Fiłon	39163/06	13/01/2009	13/04/2009	zwolniony
Godysz	46949/07	28/04/2009	28/07/2009	zwolniony
Goliszewski	14148/05	08/12/2009	08/03/2010	zwolniony
Hilgartner	37976/06	03/03/2009	03/06/2009	zwolniony
Jamroży	6093/04	15/09/2009	15/12/2009	zwolniony
Kacprzyk	50020/06	21/07/2009	21/10/2009	kara pozbawienia wolności
Kasza	45668/06	13/10/2009	13/01/2010	zwolniony
Kauczor	45219/06	03/02/2009	03/05/2009	zwolniony
Kowalski Wojciech	33734/06	13/10/2009	13/01/2010	zwolniony
Lemejda	11825/07	13/01/2009	13/04/2009	zwolniony
Lewicki	28993/05	06/10/2009	28/06/2010	zwolniony
Łoś	24023/06	13/01/2009	13/04/2009	zwolniony
Maciejewski	23755/03	07/07/2009	07/10/2009	zwolniony
Maruszak	11253/07	07/07/2009	07/10/2009	kara pozbawienia wolności
Marzec	42868/06	09/06/2009	09/09/2009	zwolniony
Mgłosik	8403/02	16/07/2009	16/10/2009	kara pozbawienia wolności
Osuch Piotr	30028/06	03/11/2009	03/02/2010	kara pozbawienia wolności
Pakos	3252/04	20/01/2009	20/04/2009	zwolniony
Pawlak Jan	8661/06	09/06/2009	09/09/2009	zwolniony
Rusiecki	36246/97	21/04/2009	21/07/2009	kara pozbawienia wolności
Sadowycz	37274/06	27/01/2009	27/04/2009	zwolniony
Wiśniewski	43610/06	29/09/2009	29/12/2009	kara pozbawienia wolności
Woźniak	29940/06	07/07/2009	07/10/2009	zwolniony
Żurawski	8456/08	24/11/2009	24/02/2010	zwolniony
Żywicki	27992/06	20/01/2009	20/04/2009	kara pozbawienia wolności

2010

Baranowski Grzegorz	40153/09	09/11/2010	09/11/2010	kara pozbawienia wolności
Biśta	22807/07	12/01/2010	12/04/2010	zwolniony
Jasari	17888/07	12/10/2010	12/10/2010	zwolniony
Polański	42146/07	12/10/2010	12/10/2010	zwolniony

2011

Choumakov no2	55777/08	01/02/2011	01/05/2011	kara pozbawienia wolności
Grochulski	33004/07	18/01/2011	18/01/2011	zwolniony
Jęczmieniowski	747/09	25/01/2011	25/01/2011	kara pozbawienia wolności
Raducki	10274/08	22/02/2011	22/05/2011	zwolniony
Sikorski Henryk	10041/09	25/01/2011	25/01/2011	kara pozbawienia wolności
Trojanowski	27952/08	08/02/2011	08/05/2011	zwolniony
Zdziarski	14239/09	25/01/2011	25/01/2011	kara pozbawienia wolności